

Она тили — бу
миллатнинг руҳидир.
Ўз тилини йўқотган
ҳар қандай миллат
ўзлигидан жудо бўлиши
муқаррар.

Ислом КАРИМОВ

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

1931-yildan chiqa boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2013-yil 19-oktabr, shanba № 83 (8628)

21-oktabr — O'zbekiston Respublikasining «Davlat tili haqida»gi qonuni qabul qilingan kun

Хар йили юртимизда 21 октябрь — Ўзбекистон Республикасининг «Давлат тили ҳақида»ги қонуни қабул қилинган кун катта байрам сифатида нишонланади. Барча умумтаълим мактабларида октябрь — она тили, адабиёт, ўзбек тили фанлари ойлиги доирасидаги тадбирларда, дарсларда ушбу санага алоҳида аҳамият қаратилмоқда.

Аниқ фанларга ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабида фан ойлиги муносабати билан турли маънавий-маъ-

рифий тадбирлар, очик дарслар ўтказилиб, ўқувчиларнинг она тили ва адабиёт фанига оид билимлари бойитилмоқда. Метод-бирлашма раҳбари Барно Қаюмова бошчилигида шеърят кечаси, тил байрами, шоир ва ёзувчилар билан учрашувлар, танловлар ташкил этилмоқда.

Суратда: Барно Қаюмова 5-синфда «Тил — дил қалити» мавзусида тарбиявий соат ўтмоқда.

Б.РИЗОКУЛОВ олган сурат.

КИТОБ — УСТОЗ, СЎЗ — УСТОЗ

Инсоннинг вазифалари, бурчлари кўп. У ўз умри давомида уларни адо этишга улгуриши керак. Лекин бу вазифаларнинг энг муҳими фарзанд тарбиясидир. Уни жисмоний соғлом, маънавий етук қилиб тарбиялаш ҳар бир ота-она ҳаётидаги энг асосий мақсад, яшашнинг мазмуни бўлиши керак. Биз шу вазифани қай даражада уदдалаяпмиз? Ана шу савол изидан юрсак, ҳаёндан кўп фикрлар ўтади...

Қўл телефони, телевизор DVD пультлари, компьютерни тез ва соз ўзлаштираётган кичкин-тойлар ҳар бир оилада топилади. Биз оиладаги ёши улғулар бундан ҳайратланамиз, ўзимизча завқланамиз. Болаларнинг техника билан эрта тиллаша бошлагани яхши. Лекин замон билан ҳамнафаслик уларни ўз аждодлари муқаддас ҳисоблаган азалий қадриятлардан узиб қўймаслиги керак. Кўча-кўйда ёки телефонда тил қоидалари, маданиятига бутунлай тўғри келмайдиган тарзди гаплашаётган

ёшларни кўрсак, дилимиз гашланади. Бу лоқайдлик, бепарволикнинг илдизи қаерда?

Юртбошимизнинг «Юксак маънавият — енгилмас куч» асарида шундай дейилган: «Маълумки, ўзликни англаш, миллий онг ва тафаккурнинг ифодаси, авлодлар ўртасидаги руҳий-маънавий боғлиқлик тил орқали намоён бўлади. Жамики эзгу фазилатлар инсон қалбига, аввало, она алласи, она тилининг бетакрор жозибаси билан сингади. Она тили — бу миллатнинг руҳидир».

(Давоми 8-бетда.)

ИННОВАЦИЯЛАР — ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

Абу Райхон Беруний номидаги Тошкент давлат техника университетида «Инновация-2013» XVIII халқаро илмий-амалий анжумани бошланди. Тадбир Тармоқлараро стратегик инновациялар ва ахборотлаштириш маркази, Савдо-саноат палатаси, Тошкент давлат техника университети ва бошқа ташкилотлар томонидан ташкил этилди.

Унда таълим, илм-фан соҳаси, саноат тармоқлари вакиллари, тадбиркорлар, қатор хорижий давлатлардан олимлар иштирок этмоқда.

Инновациялар мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, интеллектуал салоҳиятни ҳимоя қилиш ва тақомиллаштириш, янги саноат ва молиявий технологияларни жорий этиш, ишлаб чиқариш кўламини кенгайтириш, маҳсулот сифатини ошириш ҳамда унинг рақобатбардошлигини таъминлашга доир вазифаларни ҳал этишда муҳим ўрин тутди. Шу боис мамлакатимизда инновация фаолиятини ривожлантиришга катта эътибор берилаяптир. Президентимиз Ислом Каримовнинг 2006 йил 7 августда қабул қилинган «Фан ва технологиялар ривожланишини мувофиқлаштириш ва бошқаришни такомиллаштириш чора-тад-

Qaror va ijro

бирлари тўғрисида»ги, 2008 йил 15 июлда имзоланган «Инновацион лойиҳалар ва технологияларни ишлаб чиқаришга татбиқ этишни рағбатлантириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги ва 2010 йил 15 декабрдаги «2011—2015 йилларда Ўзбекистон Республикаси саноатини ривожлантиришнинг устувор йўналишлари тўғрисида»ги қарорлари бу борада муҳим омил бўлиб хизмат қилаётир.

Тармоқлараро стратегик инновациялар ва ахборотлаштириш маркази директори А.Қодилов ва бошқалар Ўзбекистон катта илмий-техникавий, интеллектуал салоҳиятга эга эканини таъкидлади. Улардан мақсадли фойдаланиш халқимизга янги жамият барпо этиш

йўлида муҳим вазифаларни ҳал этиш, ҳақон ҳўжалик муносабатларида обрўли иштирокчи бўлиш имконини беради. Моҳиятига кўра ноёб бўлган Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг амалга оширилиши натижасида фундаментал ва амалий тадқиқотлар, жумладан, инновация лойиҳалари амалга оширилишини таъминлайдиган академик ҳамда олий ўқув юрти илм-фанининг ривожланган сектори ташкил этилди.

Давлатимиз раҳбари томонидан белгилаб берилган мамлакатимизни инновацион ривожлантириш жараёнини жадаллаштиришдек, стратегик муҳим вазифанинг ҳал этилиши кўп жиҳатдан таълим, илмий ва ишлаб чиқариш тузилмаларининг ҳамкорлигига боғлиқ. Шу муносабат билан анжуманда саноатчилар, олимлар, тадбиркорлар саъй-ҳаракатларини муҳим вазифа — мамлакатимизни инновацион ривожлантириш жараёнларини жадаллаштириш йўлида бирлаштириш муҳимлиги таъкидланди.

(Давоми 2-бетда.)

УЛКАН МАҚСАДЛАР, КАТТА ЮТУҚЛАР

уларга жамоадаги дўстона ишчан муҳит, ҳамжиҳатлик ҳамда ташаббускорлик орқали эришиш мумкин

Ўзаро баҳсларда ҳақиқий билим ва иқтидор эгалари танлаб олинапти. Энг муҳими, ўқувчиларнинг умумий билим савияси ўсмоқда.

3-бет

ҲУНАРЛИНИНГ ЙЎЛИ ОЧИҚ

— Бекобод туманидаги 11-умумий ўрта таълим мактабини битиргач, фермер хўжалигида ишлаб юрдим, — дейди Рустам Элмуродов. — Турли юмушларни бажариш асносида йигит кишига аниқ бир касб-хунар зарурлиги, хунарлининг йўли очиклигини англаб етдим. Шундай ўй-хаёлларда юрган кезларим ўртоғим Элдор Ашуралiev Тошкент шаҳридаги касб-хунарга ўқитиш марказини битиргани, Тошкент қувар заводида ишлаётгани, маоши ҳам дурустлигини айтиб қолди. Бу мен учун аини муддао эди.

5-бет

ХУШБОҚ БАХШИ ҒАЙРАТИ

Хушбоқ бахши ўйга толди, қўлига дўмбирасини олди, ҳаёлини кўйга солди. Кўзини юмиб, ғайрати келиб, анча вақт дўмбирани сел бўлиб чертди. Биз ҳам унга қўшилиб, кўйга эшилиб, роҳатландик.

8—9-бетлар

ИННОВАЦИЯЛАР — ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ўзбекистонда 1996 йилдан буён ўтказиб келинаётган мазкур халқаро илмий-амалий анжуман ушбу мақсадларга эришишга кўмаклашмоқда, инновацион маданиятни шакллантириш, олимлар, саноatchилар, ишбилармонлар ва ёшларнинг инновацион-технологик ривожланиш, мамлакатимиз илм-фани ютуқларини намойиш этиш, бу борадаги халқаро тажрибани ўрганиш ҳамда хорижий иштирокчилар билан кўп томонлама муносабатларни ривожлантиришга доир ҳамкорлигини мустаҳкамлашга хизмат қилмоқда.

— Ўзбекистон иқтисодиёти тармоқларида юксак инновацион технологияларнинг янада самарали қўлланилаётгани алоҳида эътиборга лойиқ, — дейди Киев политехника университетининг дастгоҳлар ва машиналарни лойиҳалаштириш кафедраси профессори Юрий Кузнецов (Украина). — Мамлакатингизда олимлар томонидан амалга

оширилаётган тадқиқотларга катта эътибор берилаётгани иқтисодиёт, жамиятни ривожлантириш, илмий алоқаларни мустаҳкамлашда муҳим омил бўлмоқда.

Тармоқлараро стратегик инновациялар ва ахборотлаштириш маркази олимларининг ахборот технологиялари соҳасидаги ютуқлари бунга мисол бўла олади. Ушбу йўналишдаги илмий ишланмалардан кўплаб саноatch корхоналарида самарали фойдаланилмоқда ва бу хомашёни қайта ишлаш жараёнини бошқаришни автоматлаштириш, ишлаб чиқариш ҳажмини ошириш, маҳсулот сифатини яхшилаш ҳамда электр ва иссиқлик энергисини тежаш имконини бераётди.

Таълим, илм-фан ва ишлаб чиқаришнинг самарали интеграциялашгани Навоий кон-металлургия комбинати фаолияти мисолида ҳам кўриш мумкин. Комбинат корхоналари мунтазам модернизация қилинмоқда, соҳа олий ўқув юртлари билан яқин муносабатлар ва замонавий ишлаб чиқариш

талаблари инobatга олинган ҳолда биргаликда кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилган, меҳнат қилаётган мутахассисларнинг малакасини оширишга ёрдам берадиган ўқув-илмий-ишлаб чиқариш комплекси фаолият кўрсатмоқда.

Икки кун давом этадиган ушбу анжуман давомида иқтисодиёт тармоқларидаги инновацион жараёнлар, инновацион технологиялар, табиий, минерал-хомашё ва ёқилғи энергетика ресурсларидан оқилона фойдаланиш муаммоларини ҳал этиш услублари, тоғ-кон иши, металлургия, технологик жараёнлар ҳамда объектларни бошқаришнинг автоматик ва автоматлаштирилган тизимлари, тизимли таҳлил ва математик моделлаштириш, ахборот технологиялари ва тизимлар, уларнинг амалий жиҳатлари, ахборот хавфсизлиги муаммолари каби муҳим илмий-амалий ҳамда таълим йўналишлари бўйича маърузалар тингланади.

Сардор ТОҶИЕВ,
ЎЗА мухбири

Миллий матбуот марказида

Matbuot anjumani

Маданият ва спорт ишлари вазирлиги томонидан «Ёш авлодининг маданият, санъат ва спорт соҳаларидаги қobiliyatини рўёбга чиқариш ҳамда уларни соғлом ва баркамол этиб тарбиялаш борасида вазирлик тизимида амалга оширилаётган ишлар» мавзусида матбуот анжумани ўтказилди.

ИСТЕЪДОДЛАР ВАТАНИ БУ ЮРТ

Маданият ва спорт ишлари вазирининг ўринбосари А.Мусаев тизимда амалга оширилаётган ислохотлар, интилувчан ва иқтидорли ёшларга яратилаётган имкониятлар, нуфузли халқаро танлов ва мусобақаларда қўлга киритилаётган галабалар, эришилаётган ютуқлар хусусида сўз юртди.

Мустақиллигимизнинг илк йилида санъат соҳасидаги халқаро танловларда бор-йўғи 8 нафар ёш ижрочи иштирок этиб, бир нафари биринчилкни эгалаган бўлса, бугунга келиб уларнинг сони 105 нафарга етди. «Обод турмуш йили» давлат дастурига асосан ўтказилган маданият, санъат ва мусика коллежлари ҳамда академик лицейлари ёш ижрочиларининг Республика танловида жами 658 нафар, шу жумладан, республикаимизнинг чекка ҳудудларидан 421 нафар ёшлар иштирок этди. Мазкур танловда халқ чолгулари ва анъанавий ижрочилик йўналиши бўйича 130дан зиёд ғолиб ва совриндорлар аниқланди.

Ёшларимизнинг болалик-

даноқ спортга ошно бўлиб ўсиши, бўш вақтини унумли ўтказиши, маданий ҳордиқ чиқариши учун шароит яратиш мақсадида давлат дастури доирасида республикамиз микёсида 597та болалар майдончаси таъмирланди ва 167таси янгидан барпо этилди. Соғлом турмуш тарзини тарғиб этиш мақсадида бунёд этилган 39та сунъий қопламали футбол майдончаси спортсаварлар билан гавжум. Республика ва халқаро мусобақаларда иштирок этаётган ўғил-қизларнинг сафи тобора кенгайиб, қўлга киритилаётган совринлар, айниқса, сўнгги йилларда сезиларли даражада кўпайди.

Юртимиз маданияти, санъати ва спортини дунёга намойён этиб келаётган умидли ёшлар бисёр. Матбуот анжумани давомида уларни қўллаб-қувватлаш ва камолга етказишда вазирлик томонидан амалга оширилаётган ишлар қўламини кенгайтириш борасида фикр ва таклифлар билдирилди.

Назозат ХОЛМЕТОВА,
«Ma'rifat» мухбири

МУСИҚА МАКТАБИНING ЯНГИ БИНОСИ

Зарафшон шаҳридаги 7-болалар мусика ва санъат мактабининг янги биноси фойдаланишга топширилди.

Президентимиз раҳнамолигида ёшларни ҳар томонлама баркамол этиб тарбиялаш, уларнинг замонавий билим ва касб-хунарларни эгаллаши учун зарур шарт-шароитлар яратиш, иқтидорли ўғил-қизларни қўллаб-қувватлашга қаратилган алоҳида эътибор самарасида юртимизнинг барча ҳудудларида жаҳон андозалари талабларига мос билим масканлари барпо этилиб, мавжудлари тубдан реконструкция қилинмоқда.

— Замонавий тарзда жиҳозланган таълим масканида хореография ва тасвирий санъат хоналари ҳам ташкил этилди, — дейди мактаб директори Ольга Душкина. — Бу ёшларда катта қизиқиш уйғотмоқда. 250 ўқувчига мўлжалланган мактабимизда болаларнинг ўзлари ёқтирган йўналишда пухта билим олишлари учун барча шароитлар яратилган.

Мактабнинг 2-синф ўқувчиси Лейла Жусипова дарсдан бўш вақтида фортепиано машғулотларида иштирок этади. Тиришқоқ ва истеъдодли қиз «Янги авлод — 2013» болалар ижодиёт фестивалига тайёргарлик кўрмоқда.

Қизиқувчан ва қobiliятли ёшларга қанот бўлаётган мусика ва санъат мактаби жамоаси жорий йилда Италияда бўлиб ўтган халқаро пианиночилар фестивалида муносиб иштирок этди.

Н.РАҲИМОВ,
ЎЗА мухбири

Тезкор ахборот олиш, турли мазмундаги қимматли маълумотларга эга бўлиш ҳозирги давр кишиси учун муҳим эҳтиёжга айланди. Замонавий электрон кутубхоналар ана шу эҳтиёжни тез, осон ва қулай тарзда қондиришга хизмат қилиши билан аҳамиятлидир.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетидан замонавий электрон кутубхонанинг очилиш маросими бўлиб ўтди. Мазкур кутубхона Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 5 сентябрдаги «Корея Республикаси Ҳукуматининг грантини

маси, 2та тезкор сканер, 10дан ортик лазер принтери ҳамда нусха кўпайтириш, муқовалаш аппаратлари билан таъминланган электрон кутубхонада маълумотларни бевосита ва масофадан туриб фойдаланишда тезкор излаш имкониятини таъминловчи автоматлаштирилган тизим жорий этилди. Интернет орқали Алишер Навоий номидаги Миллий кутубхона ва бошқа,

КЕНГ ИМКОНияТЛАР ЭШИГИ

жалб этган ҳолда «Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети ва Тошкент давлат шарқшунослик институтида электрон кутубхона ташкил этиш» лойиҳасини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори асосида бунёд этилди.

Корея халқаро ҳамкорлик агентлиги (KOICA) лойиҳаси асосида қурилган ушбу зиё маскани замонавий, юқори самарали ахборот-коммуникация технологиялари билан жиҳозланди. Унинг ишга туширилиши натижасида университет профессор-ўқитувчилари, талабалар ва ҳудудда истиқомат қилувчи аҳоли, айниқса, ёшлар интеллектуал билимларини бойитиш имконига эга бўлдилар.

100дан ортик компьютер жамлан-

жумладан, хорижий ахборот-кутубхона муассасаларининг электрон ресурс базаси тармоғига уланиш имконияти мавжудлиги кутубхонанинг имконияти нақадар кенглигини кўрсатади.

Замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш орқали электрон кутубхонанинг самарали фаолиятини таъминлаш мақсадида кореялик мутахассисларнинг жалб қилган ҳолда кутубхона ходимларининг малакаси оширилди. Айни пайтда университет АРМда мавжуд 300 минг нусхадан ортик дарслик, 450 мингга яқин ўқув қўлланма, 110 мингдан ортик илмий, жумладан, 3,5 мингга яқин чет эл адабиёти намуналарини электрон рақамли шаклга ўтказиш, факультетларда мавжуд филиалларни

электрон кутубхона тармоғига улаш ишлари олиб боришмоқда.

Очилиш маросимида Олий ва ўрта махсус таълим вазири ўринбосари Б.Усмонов, ТДПУ ректори Ш.Шарипов, Корея халқаро ҳамкорлик агентлиги — KOICA вице-президенти Ханг Чунг Шик муассаса фаолияти профессор-ўқитувчилар, айниқса, ёшлар учун катта имкониятлар эшигини очишини, илм-фан чўққиларини эгаллаш сари дадил одим бўлишини, электрон кутубхонанинг афзалликлари, фойдаланувчиларга хизмат кўрсатишининг янги, халқаро амалиётда сигналган ва илғор дастурий маҳсулотларни тизимли асосда жорий этилгани хусусида фикр билдирдилар.

Наргиза РАСУЛМУҲАМЕДОВА,
Шаҳноза ЭРҒАШЕВА

2012-2013 ўқув йили бошида Бухоро шахридаги 17-мактабда ўтказилган педагогик кенгашида таълим муассасаси директори Ҳафиза Бурҳонова шундай ташаббусни ўртага ташлади: «Ўтган ўқув йилида ўқувчиларимиз билимлар беллашувининг шахар ва вилоят босқичида кучли ўнликдан жой олди. Бундай муваффақиятга эришиш йўлидаги меҳнатларингиз учун сиз педагогларга мактаб раҳбарияти номидан чексиз миннатдорлик билдираман. Энди олдимизга янада улканроқ максатни қўйишимиз зарур. Бу иқтидорли ўқувчиларимизни беллашувнинг республика босқичи шохсупаларида кўриш орзусидир...».

Жамоа ташаббусни қўллаб-қувватлади. Ҳар бир фан ўқитувчиси бутун педагогик фаолиятини, билим ва тажрибасини ана шу мақсадга сафарбар этди. Натижада умумтаълим мактаб ўқувчиларнинг фанлар бўйича билимлар беллашувининг республика босқичида фаол иштироки туфайли мактаб рейтингини республикада 5-ўринга кўтарилди.

Албатта, қуруқ гап-сўз ёки қарорлар қабул қилишнинг ўзи бундай ютуққа эришиш учун кифоя қилмайди. Ҳўш, бу муваффақиятнинг сири нимада?

— Фаолият тақозоси билан деярли ҳар куни режа-

нинг одоб-ахлоқ қоидалари»ни ўғил-қизлар онгига сингдириш мақсадида «Энг яхши ўрганган синф», «Энг яхши ўрганган ўқувчи» кўрик-танловлари ўткази-

УЛКАН МАҚСАДЛАР, КАТТА ЮТУҚЛАР

уларга жамоадаги дўстона ишчан муҳит, ҳамжиҳатлик ҳамда ташаббускорлик орқали эришиш мумкин

лар ишлаб чиқамиз, қарорлар қабул қиламиз, — дейди мактаб раҳбари. — Аммо улар қоғозлардагина қолиб кетмаслиги зарур. Бунинг учун мактабимизда қатъий тартиб-интизомни йўлга қўйганмиз: ўқувчи ўқитувчи, ҳатто ота-оналар зиммасига ҳам муайян масъулият юклатилган. Вазифалар ижроси ҳар ҳафта охирида таҳлил қилинади. Ютуқлар, энг яхши тажрибалар эътироф этилган ҳолда, ҳато ва камчиликларни бартараф қилиш чоралари белгиланади. Педагогларнинг сифатли билим бериши, ўқувчиларнинг мавзуларни пухта ўзлаштириши учун мактабимизда замонавий шарт-шароитлар, фан кабинетлари, тўғрақлар, методик адабиётлар ва ҳордиқ чикариш хоналари мавжуд. Бой кутубхона, мўъжаз музейимиз бор. Таълим-тарбияга оид қарор, мақола, тажриба ва янгиликларни ўз вақтида ўрганиб, муҳокама қиламиз, стэнд ҳолида ўқувчи ва ўқитувчиларнинг доим кўзи тушадиган жойларга илб қўямиз. Масалан, Халқ таълими вазирлигининг 2013 йил 28 февралдаги буйруғига асосан қабул қилинган «Умумий ўрта таълим мактаб ўқитувчи ва ўқувчилари-

либ, ғолиблар умумий йиғилишда рағбатлантирилди. Шунингдек, матн безакли стэнд ҳолида ўқувчиларнинг ҳар куни назари тушадиган фойеларга илб қўйилди.

Айтиш жоизки, жамоадаги ҳар бир ўқитувчи, ўқувчининг меҳнати муносиб қадрланса, ўсиш бўлади, илғорлар сафи кенгайди. Натижада жамоада дўстона ишчан муҳит, ҳамжиҳатлик юзага келади, ташаббуслар қанот ёйди, қарорлар амалга ошади.

Тажрибали тарих фани ўқитувчиси Феруза Баратованинг ўқувчиси билимлар беллашувининг республика босқичида фахрли 1-ўринни эгаллаган. Муаллима шогирдларига тарих фанини ўргатиш борасидаги тажрибали хусусида қуйидагиларни гапириб берди:

— Дарсда бир-бирини такрорламайдиган усулларни қўллашга, ўқувчи фаолиги ва қизиқишини оширишга интиламан. Ҳар бир мавзунинг тарихни билиш миздаги роли, шу мавзунима учун ўқитилаётгани, мақсади борасида тўхталаман. Бухоро қадимдан зардўзлик санъати билан машхур. Зардўз бир асарини яратиш учун матога миллион-миллион марталаб игна санчади. Агар ана шу игна-

лардан бирортаси кам ёки нотўғри урилса, толалар жилоси бузилади, санъат асарининг ноёблигига путур етади. Худди шундай мавзудаги бирор сўз ёки жумла ўқувчига етказилмай қолса, унинг билимида бўшлиқ ҳосил бўлади. Ўқувчиларни билимлар беллашувига, фан олимпиадаларига тайёрлашда ана шу жиҳатларга алоҳида эътибор қаратаман.

Иқтидорли ўқувчи ҳамма фандан яхши ўқийди, дунёқараш, фикр доираси ҳам кенг бўлади.

— Дарсларда, аввало, фаннинг ҳаёт, жамият ва бошқа фанлар билан боғлиқлигига тўхталаман, — дейди иқтисод фани ўқитувчиси Меҳри Мўҳсинова. — Давлат, оиланинг фаровонлигида иқтисоднинг роли, аҳамиятини ҳаётий мисоллар билан тушунтираман. Соҳа кишиларининг жамиятимиз ривожига қўшаётган ҳиссалари ҳақида ҳикоялар айтиб бераман. Шу мавзудаги ҳужжатли фильмларни томоша қиламиз. Мавзуга оид англичанлардан фойдаланаман. Назаримда, фан олимпиадаси ёки билимлар беллашувиде иқтисод фанидан иштирок этаётган ўқувчи математика, геомет-

рия, физика, тарих, эстетика йўналишидаги фанларни ҳам чуқур билиши зарур. Шундагина у дунё сиёсати, иқтисодиётини теран тушунади, назарий билимларни амалда қўлай олади. Қолаверса, иқтисод фани дарсларида қўллаб масала ва мисоллар ечамиз. Ана шу талабларга тўлиқ жавоб бера олгани учун ўқувчим Исмоил Мустафоев 2012-2013 ўқув йилида билимлар беллашувининг республика босқичида 1-ўринни эгаллади.

Мусобақаларга тайёрлаш чоғида иқтидорлилар билан яқка тартибда машғулотлар олиб бориш бошқа болаларнинг эътибордан четда қолиб кетишига сабаб бўлади. Буни анлаган педагогик жамоа фанга қизиқиши бор ўқувчиларнинг барчаси билан қўшимча машғулотлар ташкил этаяпти. Узаро баҳсларда ҳақиқий билим ва иқтидор эгалари танлаб олинапти. Энг муҳими, ўқувчиларнинг умумий билим савияси ўсмоқда.

Мактабда барча фан ўқитувчилари самарали иш услубига эга, машғулотларга ижодкорлик билан ёндашади. 2011-2012 ўқув йилида бошланғич синф ўқитувчиси Нафиса Сафарова,

Ilg'or tajriba

иқтисод фани ўқитувчиси Меҳри Мўҳсинова «Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси» кўрик-танловининг республика босқичида фахрли 1-ўринни эгаллагани ҳам шундан далолатдир. Информатика фани ўқитувчиси Ҳакимжон Рустамов «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармасининг педагогик грантлар танловида «Дастурлаштирилган дарслар» лойиҳаси учун 1-ўринни қўлга киритди. Унинг шогирди 8-синф ўқувчиси Суннат Ҳайитов эса Халқ таълими вазирлигининг «Энг яхши электрон ахборот-таълим ресурси-2013» кўрик-танловида ўзи яратган дастур билан натижа, 3-ўринни эгаллади.

Мактабда тўғрақлар фаолияти яхши йўлга қўйилган. Масалан, меҳнат фани ўқитувчилари Мўҳаммад Нарзиев ва Мадина Раҳимова бошқараётган «Ёғоч ўймакорлиги», «Бичиш-тиқиш», «Қандалтичилик» тўғрақлари ҳамisha гавжум. Ўқувчилар қадимий Бухоронинг миллий хунармандчилиги ва ўзига хос қандалтичилик сирларини ўрганишмоқда.

— Ўтган йили Наврўз байрамида тўғрагимиз аъзолари ясаган хунармандчилик буюмлари, шунингдек, пиширилган ота-оналар, меҳмонлар учун савдо ярмаркаси ташкил этдик, — дейди Мўҳаммад Нарзиев. — Савдодан тушган бир миллион юз минг сўмнинг бир қисмига меҳрибонлик учун тарбияланувчилари учин совға-саломлар олдик. Қолганини фаол, иқтидорли ўқувчиларни рағбатлантиришга сарфладик.

Ҳа, билим масканидаги 66 нафар ўқитувчининг қай бири билан суҳбатлашаман, педагогик фаолиятидаги янгилик, муваффақияти ҳақида сўзлайди. Беихтиёр: «Бу мактабда иқтидорли ўқувчилар шунчалик кўпми?» деб ўйлайсиз. Йўқ, аслида, ноёб қобилият эгалари ҳар бир масканда қўллаб топилади. Фақат нодир тошлар ўз устасининг қўлига тушсагина сайқал топганидек, иқтидор соҳиблари ҳам моҳир педагоглар қўлида камолга етади. Ютуқларнинг сири ҳам ана шунда.

Сора ТОШЕВА,
«Ma'rifat» муҳбири

Yangiliklarda yurt nafasi

❖ Бухоро вилоятида "Янги авлод - 2013" болалар ижодиёти фестивалининг туман ва шаҳар босқичлари ўтказилмоқда.

"Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми" жамғармаси, "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати марказий кенгаши ҳамда Халқ таълими вазирлиги ҳамкорлигида ўтказилаётган ушбу тадбирда 6 ёшдан 14 ёшгача бўлган истеъдодли ёшлар иштирок этимоқда.

Танловнинг Когон шаҳри босқичида бир юз эллиқдан ортиқ ёшлар қатнашди. Улар олти йўналиш бўйича ўн беш жанрда — классика, торли, зарбли ва дамли мусиқа асбоблари, миллий рақс санъати, вокал, аънавий, академик, эстрада ҳамда фольклор ижрочилиги, тасвирий санъат бўйича гуруҳларга бўлиниб, ўзаро бахslashди.

Фестиваль якунида 22 нафар яқка қатнашчи ва 5 жамоавий ижрочи эътироф этилиб, вилоят босқичига йўланма олди.

❖ Ёш истеъдод ва иқтидор соҳибларини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш мақсадида ташкил этилган Зулфия номидаги Давлат мукофоти танловининг Қўрғонтепа туман босқичи юқори савияда ташкил этилди. Унда 102 нафар қизлар адабиёт, санъат, фан, таълим ва маданият йўналишлари бўйича ўз маҳоратини намойиш этди.

Танловда қатнашиш истидаги қизларнинг сони йилдан-йилга ортиб бормоқда. Иштирокчиларнинг зуққолиги, билими, ахлоқ-одоби кишининг ҳавасини келтиради. Бу давлатимиз томонидан ёшларга қўрсатилаётган улкан эътибор ва ғамхўрликнинг самараларидандир.

Ҳар бир йўналиш бўйича энг яхши натижага эришган 15 нафар иштирокчи танловнинг вилоят босқичига қатнашади.

❖ Сирдарё вилояти ҳокимлигида фуқаролар йиғинлари раислари (оқсоқоллари) ва маслаҳатчилари сайловига тайёргарлик кўриш ва уни уюшқоқлик билан ўтказиш масалаларига бағишланган семинар бўлиб ўтди.

Семинарда маҳалла институтининг давлат бошқаруви органлари фаолияти устидан жамоатчилик назоратини олиб бориш борасидаги вазифаларини янада кенгайтиришга алоҳида эътибор қаратилаётгани таъкидланди. Фуқароларнинг энг долзарб муаммоларини ҳал этиш, ижтимоий фаоллигини таъминлашда маҳаллаларнинг ўрни ва аҳамияти тобора ортиб бораётди.

Бу йилги сайловларда Сирдарё вилоятида 352 маҳалла фуқаролар йиғини раиси (оқсоқоли) ва 3 минг 200дан ортиқ маслаҳатчиси сайланиши лозим. Йиғилишда раис (оқсоқоли) ва маслаҳатчи лавозимларига тақрибли, барчанинг ҳурмат-эътиборига сазовор, одамларга зарур ва тўғри маслаҳат бера оладиган кишилар номзоди қўрсатилиши лозимлиги таъкидланди.

❖ Қарши шаҳрида "Келажак овози" ёшлар ташаббуслари маркази вилоят бўлими ташаббуси билан "Либослар жилоси" фестивали бўлиб ўтди.

"Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми" жамғармасининг йирик лойиҳаси "Art Week Style.uz - 2013" санъат ҳафталиги олдидан ташкил этилган фестивалда иқтидорли ва ҳаваскор ёш дизайнерларнинг ўзига хос услубларда тикилган либослари намойиш этилди. Тадбир доирасида ёш дизайнерлар учун маҳорат дарслари ўтказилиб, ёш фотографларнинг ижод намуналари кўргазмаси ҳам ташкил қилинди.

❖ "Ўзавтотеххизмат" акциядорлик компанияси тизимидаги корхоналар ишчи ва хизматчилари ўртасида ўтказилаётган "Иил устаси" республика кўрик-танловининг Андижон вилояти босқичи бўлиб ўтди.

Мамлакатимизда автомобилсозлик саноати тизимдаги ишлар самарадорлигини ошириш, хизмат қўрсатиш сифати ва маданиятини юксалтириш, соҳа ходимларининг касбий маҳоратини ошириш мақсадида бир неча йилдан буён "Иил устаси" республика кўрик-танлови ўтказиб келинмоқда.

Танловда "Андижонавтотеххизмат" ёпиқ акциядорлик жамияти шохобчаларида ишлайдиган 9 нафар малакали уста "Нексия", "Ласетти" ва "Дамас" автомобилларига техник хизмат қўрсатиш, уларнинг юриш, электр қисмлари ҳамда двигателни қўриқдан ўтказиш, носоҳ қисмларини қисқа вақт ичида таъмирлаш бўйича ўз маҳоратини намойиш этди.

Яқуний натижаларга кўра, Дилмурод Олимбоев, Бунёд Усмонов ва Мансур Мадорипов ўз йўналишлари бўйича биринчи ўринни қўлга киритди. Ғолиблар энди танловнинг мамлакат босқичида иштирок этади.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўллаган материаллар асосида тайёрланди.

Етук кадр юрт ривожига ҳисса қўшади

Тошкент халқаро Вестминстер университетини жорий йилда яна 155 нафар талаба битирди. Шу муносабат билан ўтказилган битирув маросимида мамлакатимизда жаҳон талабалари даражасига жавоб берадиган мутахассислар тайёрлашга қаратилаётган эътибор ҳақида гапириб, битирувчиларнинг келгуси касбий фаолиятида омад ва муваффақиятлар тилади.

Таъкидлаш жоизки, жорий йилда университет ҳаётида катта ўзгаришлар, янгиланишлар юз берди. Замонавий ўқув биноси, янги ахборот-ресурс маркази ва спорт мажмуалари қурилиб, кенг миқёсда таъмирлаш ишлари олиб борилди.

Битирув маросимида талабаларнинг билим олиши учун ана шундай қулай шарт-шароит яратилаётгани ҳам алоҳида тилга олинди.

— Ўз танлаган соҳасини пухта эгаллаган, чет тилларни мукамал биладиган кадр юрт

ривожига муносиб ҳисса қўша олади, — дейди битирувчи Лазиза Файзуллаева. — Мен университетнинг иқтисодиёт йўналишини тугатдим. Шундай ҳаяжонли дамларда машаққатли меҳнати самарасини кўраётган устозларимизга миннатдорлик билдираман. Айни пайтда «Капиталбанк»да мутахассис сифатида фаолият бошлаш афрасида турибман. Мана шу илк муваффақиятли оқимидан университетнинг, устозларимнинг ҳиссаси катта.

Санобар ЖУМАНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Она тили — миллат руҳи

Тошкент шаҳар педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти томонидан Республика таълим маркази ва Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси билан ҳамкорликда 21 октябрь — «Давлат тили ҳақида»ги қонун қабул қилинган кун муносабати билан илмий-амалий анжуман ўтказилди. Унда таниқли тилшунос ва адабиётшунос олимлар, пойтахт мактабларининг ўзбек тили, она тили ва адабиёт фанлари ўқитувчилари иштирок этди.

Тадбирда сўзга чиққан Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Тил ва адабиёт институти директори, профессор Н. Махмудов, олимлар Б. Тўхлиев, О. Мадаев, А. Рафиев, Ўзбекистон халқ артисти Э. Комилов ва бошқалар ўзбек тилининг мавқеи, унинг жозиба, бой ва кенг имкониятлари ҳусусида фикр юритдилар.

— Бугун мустақил фикрлайдиган ёш авлоднинг тарбиялаш, уларнинг оғзаки ва ёзма нутқини ривожлантириб, билимни этиб камолга етказиш, шу орқали турли зарарли оқимлар ва таҳдидлардан химоя қилиш, айниқса, она тили ва адабиёт фани ўқитувчилари олдига турган ўта долзарб вазифалардан биридир, — дейди институтининг «Тил ва адабиёт» кафедраси катта ўқитувчиси Феруза Жумамедова. — Она тилимизнинг ўзаро муомала воситаси сифатидаги аҳамияти беқиёс. Аммо, шунинг ҳам айтиш керакки, айрим давраларда тилимизга нисбатан ҳурматсизларча муносабатда бўлаётган ҳолатлар ҳам учрайди. Адабий тил қондаларига риоя қилмаслик, турли тилларни бир-бирига аралаштириб сўзлаш сингари иллатларга барҳам беришда зиёлилар, айниқса, ўқитувчилар фаоллик кўрсатишлари лозим.

Назозат ХОЛМЕТОВА,
«Ma'rifat» мухбири

* * *

Республика болалар кутубхонасида «Тил — миллат қўзғуси» мавзусида байрам тадбири бўлиб ўтди. Кечага йиғилган болажонлар шоирлар Миразиз Аъзам ва Шукур Курбон билан учрашиб, ижод намуналаридан баҳраманд бўдилар. ЎзФА Тил ва адабиёт институти катта илмий ходими Буробия Ражабова ўзбек тилининг тарихий ва бугунги мавқеи ҳусусида маъруза қилди.

— Бугунги тадбирни ўтказишдан мақсад, — дейди кутубхонанинг маънавият-маърифат ва санъат бўлими бошлиги Ноила Рўзматова. —

Ўқувчиларга она тилимизнинг нақадар гўзал ва жозибадорлигини тушунириш, она тилимизнинг қадрига етишга ундаш, луғат бойлигини оши-

* * *

Ўзбекистон тарихи давлат музейида 21 октябрь — «Давлат тили ҳақида»ги қонун қабул қилинган кун ҳамда «Обод турмуш йили» Давлат дастурида белгиланган устувор вазифалардан бири — ёшлар қалбига онлайин кадрятлар ва Ватанга муҳаббат ҳиссини уйғотиш ҳамда улар орасидан иқтидорли ўғил-қизларни аниқлаш, муносиб рағбатлантириш мақсадида «Она тили — миллат руҳи» шиори остида шەрият кечаси ўтказилди.

Тадбирда Юнусобод туман ҳокимлиги, Маънавият-тарғибот маркази туман бўлими, Ўзбе-

кистон ёзувчилар уюшмаси, Ўзбекистон тарихи давлат музейи, «Камолот» ЕИХ туман кенгаши, «Қизил ярым ой» жамияти вакиллари ҳамда туманда жойлашган ўрта махсус, касб-хунар таълими ва олий таълим муассасалари ўқувчи-талабалари иштирок этди.

Тадбирда сўзга чиққанлар она тилимизнинг бой имкониятлари, жилоси ва жозибадорлиги борасида маъруза қилдилар. Тадбир давомида «Миллий қадриятларимизнинг асосий устунларидан бири она тилимиздир» шиори остида Тошкент туризм коллежи ва ТДШИ қошидаги академик лицей ўқувчилари, Абдулла Қодирий номидаги маданият уйи санъаткорлари, Татар-бошқирд байналминал маданият маркази ходимларининг бадий чиқишлари намойиш этилди.

Феруза ХОЛМУРОВА

Тўғарақларда тобланаётган ёшлар

Чортоқ туманидаги 53-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабида ўқувчиларнинг бўш вақтини мазмунли ўтказиш учун турли фан ва спорт тўғарақлари фаолият олиб бормоқда.

«Ёш адабиётчи», «Ёш математик», «Ёш физик», «Инглиз тили» ҳамда рассомлик, ҳайкалтарошлик, тикувчилик каби тўғарақларда йиғит-қизлар билим ва ҳунар сирларини ўрганишмоқда. Баскетбол, футбол, қўл түпи, волейбол тўғарақлари ҳам

ўқувчилар билан гавжум. — Фан ва спорт тўғарақлари ишини янада ривожлантириш мақсадида турли танлов ва мусобақалар ўтказаямиз, — дейди директор Шохиста Тургунова. — Бошланғич синфлар ўртасидаги «Қуёвқош» стартлар, юқори синфлар

ўртасидаги енгил атлетика, стол тенниси мусобақаларида ўқувчилар фаол иштирок этишди. Бу каби синовларда тобланган йиғит-қизлар туман ва вилоят миқёсида ҳам яхши натижаларни қўлга киритишмоқда.

Н.УСМОНОВА,
мактаб директорининг
ўқув-тарбия ишлари
бўйича ўринбосари

Бугунги кунда мамлакатимиздаги 1579 ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари (шундан 143таси академик лицей, 1411таси касб-хунар коллежи ва 25таси касб-хунар коллежи филиали), шунингдек, 58та олий таълим муассасаси, 11та республика марказий олий ўқув юртлилари филиалида 1,5 миллион нафарга яқин ёшлар таълим олмоқда. Ҳар йили улардан 560 минг нафардан ортиғи меҳнат бозорига кириб келмоқда ва иқтисодиётнинг турли соҳаларида иш бошлашаёпти.

Туман (шаҳар) бандликка қўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари томонидан ҳар йили 25—30 мингдан ортиқ ёшлар корхоналарнинг буюртмасига кўра зamonaviy касбларга қайта ўқитилади. Бунинг учун республикадаги 217та базавий касб-хунар коллежи ҳамда ишсизларни касбга тайёрлаш марказлари имкониятидан унумли фойдаланилмоқда. Вазирлар Маҳкамасининг "Тошкент шаҳрида Корея халқаро ҳамкорлик агентлиги (KOICA) иштирокида, касб-хунарга ўқитиш марказини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори асосида 2012 йил июнь ойида ўз фаолиятини бошлаган Тошкент шаҳридаги касб-хунарга ўқитиш маркази ҳам айнан ушбу мақсадларга хизмат қилаётди.

— Ўқув марказимиз ишсизларни қисқа муддатларда янги касбга ўргатиш борасидаги имкониятлари билан ажралиб туради, — дейди директор Равшан Иброҳимов. — Бу ерда ҳар йили ишсизлар орасидан 300 нафар қобилиятли ёшлар танлаб олиниб, машинасозлик, электротехника ва электроника, ахборот технологиялари, автомобилларга техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш йўналишларида малакали ишчи-мутахассислар тайёрланади.

Айтиш жоизки, марказ ўқув базаси зamonaviy ўқув-лаборатория жиҳозлари, ускуналар, станоклар, ўқув қуроллари ва

қўлланмалар билан жиҳозланган. Бошқа ҳудудлардан келган ўқувчилар учун барча қўлайликларга эга 100 ўринли ётоқхона ишлаб турибди.

— Ўқув дастури ва жараёни ҳам ўзига хос, — дейди марказ методисти Санобар Алимова. — Ўқишнинг 30—35 фо-

ЎНАРЛИНИНГ ЙЎЛИ ОЧИҚ

изи назарий машғулотлар, 65—70 фоизи амалий машғулотлар шаклида ташкил этилади. Машғулотларни малакали педагог ходимлар ва ишлаб чиқариш усталари (2 нафари) фан номзоди, 6 нафари Жанубий Кореяда малака ошириб қайтган) олиб боришади. Энг муҳими, уч-тўрт ойлик амалиёт ўқувчининг бўлажак иш жойида, яъни бевосита корхонада ўтказилади. Бу борада зamonaviy ишлаб чиқариш тармоқлари ва саноат корхоналари билан ҳамкорлик ўрнатилган. Бундай кенг қўламли фаолият ёшларни ишчи-мутахассис сифатида шакллантиришда муҳим аҳамият касб этаётди.

Дарвоқе, 2012 йил июнь ойида қабул қилинган ўқувчиларнинг 238 нафари яқиний касбий амалий имтиҳонлардан муваффақиятли ўтиб, 2013 йил май ойида ўқув марказини битиришди. Яқиний давлат

аттестация комиссияси таркибига иш берувчи корхоналар — "GM Powertrain Uzbekistan" ЕАЖ, "Тошкент қувур заводи" АЖ, "Тошкент қувур-механика заводи" АЖ, "Электрораппарат" ЕАЖ, "Бекобод металлургия комбинати", "Шарқ" матбаа концерни, "Тошавтотехизмат" АЖ, "Ўзтелеком" АЖ, бир неча ахборот-ресурс марказлари ҳамда турдош таълим муассасалари вакиллари киритилди ва улар битирувчиларнинг билми ва малакаларига ижобий баҳо беришди, ишга қабул қилиш истаklarини билдиришди. Ҳозирги кунда иш берувчилар битирувчиларнинг малакаси, топшириқларни беккаму кўст адо этишидан мамнун бўлишмоқда.

Жорий йилнинг январь ойида ўқишни бошлаган 253 нафар йигит-қиз республикамизнинг турли корхоналарида ишлаб чиқариш амалиётини ўташмоқда.

— Касб-хунарга ўқитиш марказида машғулотлар Жанубий Кореядан келтирилган энг зamonaviy ўқув жиҳозлари, ўқув воситалари билан таъминланган аудитория ва ўқув устaxonаларида ўтказилгани боис ўзига хос амалий кўникмаларга эга бўлдим, — дейди Бобур Турғунов. — Ҳозир Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасининг наشريёт бўлимида амалиёт ўтаётган. Дизайнерликка ўқувим, ишлаш услубим кўпчиликка маъқул бўлаётди. Келажақда шу ерда дизайнер вазифасида фаолият юритиш ниятидаман.

Ҳозирги кунда ўқув марказида ўрта ёки ўрта махсус маълумотга эга бўлган ишсиз фуқаролар, жойлардаги банд-

2013-yil — Obod turmush yili

ликка қўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш марказлари йўлланмаси асосида қабул қилинган 242 нафар йигит-қиз янги касб-хунарларга ўқитилмоқда.

— Бекобод туманидаги 11-умумий ўрта таълим мактабининг битиргач, фермер хўжалигида ишлаб юрдим, — дейди Рустам Элмуродов. — Турли юмушларни бажариш асносида йигит кишига касб-хунар зарурлиги, хунарлининг йўли очиклигини англаб етдим. Шундай ўй-хаёлларда юрган кезларим ўртоғим Элдор Ашурралиев Тошкент шаҳридаги касб-хунарга ўқитиш маркази-

— Сергели-8 мавзесидаги ташландиқ жойда қад ростлаган икки қаватли, барча қўлайликларга эга, зamonaviy асбоб-ускуналар, компьютер техникаси билан жиҳозланган касб-хунарга ўқитиш маркази маҳалламиз кўрмага кўрк қўшиши билан бирга ўзига хос мазмун бахш этди, — дейди «Янги Сергели» маҳалласи фуқаролар йиғини раиси Шораҳим ота Шомансуров. — Маҳалламизнинг қўллаб-йиги-лишлари таълим муассасаси маъмурияти, ишлаб чиқариш усталари, ўқувчи ва ўқитувчилари билан ҳамжиҳатликда ўтказилаёпти. Меҳнат фахрийлари, олимлар, жамоат ташкилотлари вакиллари иштирокидаги йиғилишлар, давра суҳбатларида таълим-тарбия масалалари, ёшлар маънавияти, «оммавий маданият» зарарлари, касб-хунарли бўлиш ҳикматлари мавзусида атрофлича фикр юритилди. Маҳалламиз ёшларидан 10 нафари ушбу таълим муассасасини битириб чиқди ва ишли бўлишди. Бундан уларнинг ота-оналари ҳам, маҳалла фаоллари ҳам хурсанд.

— Ўқув марказимизга ҳозир элликдан ортиқ корхона ва хусусий фирмалардан буюртмалар келиб тушди, — дейди марказнинг маркетинг ва ишга жойлаштириш мониторингини бўлими бошлиғи Жамшид Махмудов. — Бундай ишонч ва қизиқиш жамоамиз зиммасига катта масъулият юклайди. Шунинг барборида ўқув жараёни ҳамда назарий ва амалий машғулотлар даражасини зamonaviy талабларига мос равишда янада юксалтиришни талаб этади.

Курбонбой
МАТКУРБОНОВ,
«Ma'rifat» мухбири

ТЎГАРАКДА ТАЙЁРЛАНГАН МАҲСУЛОТЛАР

савдо дўконлари пештахталаридан жой олаёпти

Учкўрғон педагогика коллежида ўқувчи-ёшларнинг дарсдан бўш вақтларини мазмунли ташкил этиш, хусусан, касбий тўғараклар фаолияти ҳақида илиқ фикрлар билдириш мумкин. Айниқса, туман оммавий байрам тadbирларида ўқувчилар тайёрлаган бир-биридан чиройли, бежирим чарм маҳсулотларининг кўрғазмаси кўпчиликини ҳайратга солгани, ҳавасини келтиргани бизда қизиқиш уйғотди ва мазкур илм даргоҳи сари йўл олди.

— Коллежимизда турли йўналишларда қирқта тўғарак ташкил этилган, — дейди муассаса раҳбари, Олий Мажлис Сенати аъзоси, педагогика фанлари номзоди Дилором Эсонбоева. — Шундан фанлар бўйича 18та, спорт бўйича 9та, касб-хунар бўйича эса 13та тўғарак фаолияти йўлга қўйилган.

Биз айнан чарм маҳсулотлари тикиш ва ишлаб чиқариш тўғраги фаолияти билан қизиқиш ва тўғарак раҳбари Наргиза Нишоновани суҳбатга чорладик.

— Мактабда ўқиб юрган кезларимдаёқ чарм маҳсулотлари тайёрлашга қизиқиб қолдим, — дейди Наргиза. — Чунки, ота-онам шу соҳада ишлайди. Боболарим ҳам қосибчилик билан шуғулланишган. Уч-тўрт йил муқаддам ўзим тайёрлаган чарм маҳсулотларидан намуналар олиб, коллеж раҳбари би-

лан суҳбатлашдим ва шу йўналишда тўғарак ташкил этиш тақлифини билдирдим. Хуллас, 2010 йили коллеж қошида хусусий корхона очиб, мазкур корхона негизида тўғарак фаолиятини йўлга қўйдик. Ҳозир эллик нафардан зиёд ўқувчи қизларга касбим сирларини ўргатайман. Улар билан бирга 25—30 хил турдаги маҳсулотларни тайёрлашни тўлиқ ўзлаштирдик.

Ҳа, ҳақиқатан ҳам, Наргизанинг касбига иштиёқи, изланувчанлиги кишини ҳайратга солади. Ранг-баранг кўри-нишдаги ўнлаб хотин-қизлар ҳамда мактаб ўқувчилари сумкалари, турли спорт анжомлари — коптоқлар, бокс кўлқоплари, ҳар хил ўлчамдаги бокс қоплари, ҳатто болалар учун тикилган зamonaviy чарм куртқалар ҳамда плашларни кўриб, кўзимиз яшнади.

Интиланганга толе ёр, деганларидек,

Milliy dastur — amalda

Наргиза интилишдан, изланишдан толмади. Тўғарак фаолиятини янада ривожлантириш мақсадида ўз бизнес лойиҳасини ишлаб чиқиб, 2012 йили 25 миллион сўм кредит олишга эришди. Уч йил муддатга берилган кредит маблағи эса бир йилга қолмай, тўла қолланди.

Айни пайтда тўғаракда тайёрланаётган маҳсулотларга талабгорлар ҳам кўпаймоқда. Ушбу бежирим, зamonaviy, миллий нақшлар билан зийнатланган маҳсулотлар буюртма асосида савдо дўконларига, корхона ва ташкилотларга, таълим муассасаларига етказиб берилмоқда.

Шуниси қувончлики, тўғарак учун хорижда тайёрланган 20та энг зamonaviy, махсус тикув машиналарига буюртма берилибди. Яқин кунларда бу дастоҳлар ёрдамида тўғарак аъзолари

бугунгидан-да гўзал, хушбичим, нафис маҳсулотлар тайёрлаб, корхона довруғини янада ёйишига ишонамиз.

Ифтихор билан айтишимиз мумкин-ки, мустақиллик навуқрон авлод учун бекиёс имкониятлар эшигини очиб берди. Фақат биз сизга ҳикоя қилган коллеж жамоаси қаби яратилган имкониятлардан оқилона фойдаланиш, ижодкорлик, ташаббускорлик, янгиларга интилиш ва, энг муҳими, ёшларимиз қалбида иштиёқ оловини ёқа билиш лозим. Шундагина эртаимиз бугунгидан порлоқ, фарзандларимиз эса, Юртбошимиз таъбири билан айтганда, биздан кўра кучли, билимли, доно ва, албатта, бахтли бўлишлари, шубҳасиз.

Нуруллоҳ ЗАЙИНДИНОВ
Ҳотамжон МАМАДАЛИЕВ
олган сурат.

Test

1. Ot-u sifat, sonlarga
Ham o'tlashgan so'zlarga
Har doim o'rinbosar,
Otlar kabi turlanar.

3. so'zi faqat
qo'shimchasi yordamida gumon
olmoshiga ayplanadi . Nuqtalar o'rniga

OLMOHLARNI BILASIZMI?

2. Bu sado jahon bo'ylab
Taraldi, tog'lar oshdi.
Bu sado yangrar hamon,
Sira ado bo'lmaydi.
Olam aytar: hech qachon
Ona tilim o'lmaydi.

A Venn diagram with two overlapping circles. The left circle is labeled 'M' and the right circle is labeled 'S'. The intersection of the two circles contains the letters 'U' and 'K' stacked vertically.

Topishmoqning javobi.....?

Topshiriq:
1. Hech vaqt va hech qachon
U bo'lmaydi bo'lishli.
Ma'nosida bo'lmaslik,
Namlari ham bo'lmaslik?

RTM mutaxassis

МАКТАБДА «ОДИН СУДНОВ»

Богот туманидаги 3-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаб-интернатининг давлат ва ҳуқуқ асослари фани ўқитувчиси Манзура Аҳмедова ҳар бир мавзунини ҳаётий мисол ва сахна ўйинлари асосида тушунтиришга, саёҳат дарслари уюштиришга ҳаракат қилади. Масалан, 7-синфда «Жиноий жавобгарлик» мавзуси моҳиятини болаларга осон етказиш учун «Одил судлов» усулини қўллайди. Синфдаги ўқувчилар «адвокат», «прокурор» ва «жиноятчи» сифатида жараёнда иштирок этишади. Ўқитувчи кўмағида воқеа сахна кўриниши тарзида намойиш этилади. Салбий қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракати «адвокат», «прокурор» ёрдамида муҳокама қилинади.

— Фарзандларингизга катталарнинг ҳурмат қил, ҳеч кимни алдама, бировнинг буюмига теғма, деб қўп таъкидлаймиз. Оғохликка давлат этувчи бу ахлоқий тарбия ўқувчиларга фан нуқтаи назаридан ҳам ўқитирилади, — дейди ўқитувчи. — Болаларга салбий одатларнинг куруқ сўз билан тушунтирилган кўра ҳар бир ахлоқсизлик кичик бир жиноят эканини ҳаётий воқеалар орқали етказиш яхши самара беради. Масалан, жанжаллашиш, бировни ҳақорат қилиш ёки қўл кўтариш тасвирланган видеолавларни намойиш этаман. Кейин бу тартибсизлик оқибатида келиб чиқадиган жиноят ва тегишли жазони тушунтираман. Шунда болалар кўз ўнгига «содир бўлган» воқеа ўз ҳаётида рўй бермаслигини билсин.

Педагогнинг яна бир яхши тадбири бор: дарсда эътиборсиз ўтирган, сўз қатнашаётган ўқувчи-ни гуруҳ сардори эътиб тайинлайди. Саҳна кўриниши ижро этилаётган пайтда ҳам шу ўқув-чига адвокат ёки прокурор ролини топиради. Ўқувчи ўз-ўзидан тегишли вазифани кўнгилда-гидек бажаришга ва масъулиятли бўлиш-га интилади.

Интернетдан тарихий обидалар ва ҳуқуқбозарликларнинг олдини олишга қаратилган тасвирларни топади. Болалар ҳам компьютер ва лингафон орқали билимини мустаҳкамлаб, мустикал ишлашга ўрганиб бормоқда.

Шоира
БОЙМУРОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Tajriba

КИМНИНГ ДАРСИ ҚИЗИҚАРМИ?

Тошкент шаҳридаги 204-умумтаълим мактабининг асарият ўқитувчилари бу саволга «Биология фани ўқитувчиси Озода Туксариеванинг дарси», дея жавоб беришди. Чиндан ҳам, у ҳар бир дарсни замонавий ахборот-коммуникация воситалари ёрдамида қизиқarli ўтишга эришмоқда. Мавзунинг турли электрон ўйинлар ҳамда методик материаллар орқали тушунириш ўқувчининг билим олишга иштиёқини ошираётир. 6-синфларнинг ботаника дарсини қуатиш жараёнида бунга биз ҳам ғувоҳ бўлдик.

Синфхона кўргазмалари қурулган билан жиҳозланган. Жавонда ҳайвонлар ва қўшларнинг сунъий шакллари жойлаштирилган. «Она табиат» бурчагида эса хона гуллари ўстирилмоқда. Мультимедиа воситаси орқали экранда «Тўпгуллар» мавзусига оид ранг-баранг ўсимликлар тасвири жонланди. Ўқитув-

— Гул таркиби ва уруғларнинг унинг чиқиб жараёнини китобдан ўқиб ўқиб олиш бироз қийин, дейди Озода Туксариева. — Дарсда АКТ ёрдамида кўргазмани тасвирлардан фойдаланилса, бола янада ёрқин тасаввурга эга бўлади. Аввалгидек мавзунини синф тахтасида бўлган ёзиб-чиғиб тушунтириш вақти ўтди. Машғуллотнинг сермазмун ва жонли бўлиши учун ахборот-коммуникация воситалари доимий ҳамроҳ ва ҳамкоримизга айланиши лозим.

Ш.ШОМУРОВА

Maktabga e'tibor — kelajakka e'tibor

дейди фарзандлари замонавий мактабда таълим олаётган ота-оналар

таж» масъулияти чекланган жамият бунёдкорлари бу ерда 456,3 миллион сўмлик капитал таъмирлаш ишларини бажаришди.

Қишлоқ аҳлининг йиллар мобайнида кўзи кўнкан мактаб биноси янгидан қирой очганида ёш-қарининг бир қувончига ўн қувонч қўшилди. Кекса ва ўрта авлод вакиллари аввал фарзандларини таъмирталаб мактабда ўқитишга мажбур бўлганини, эндиликда неварачеваралари замонавий шарт-шароитда билим олаётганидан бахтиёрликларини таъкидлай-

дилар.

Дармон Нурметова, ота-оналар вакили:

— Беш фарзандим шу мактабда ўқиган. Таъмирдан сўнг аввалги ҳолат билан бугунгисини солиштириб, ҳайратим ошди. Мухтарам Юртбошимиз раҳнамолигида қишлоқ мактабларига кўрсатилган эътибор биз ота-оналарни ҳам фарзандлар тарбиясига масъулият билан қарашга ундамоқда. Бу йил икки неварам 1-синфга қабул қилинди. Уларга инглиз тили ўқитилаётганидан янада мамнун бўлдим. Чет тили хонасини ки-

риб кўрдим-у, ўзимнинг ҳам ўқувчи бўлиб кетгим келди. Биз эришолмаган ютуқлар фарзандларимизга насиб этсин.

Йўлдош Сапарниёзов, фахрий ўқитувчи:

— Мактабга кўп йиллар раҳбарлик қилганман. Собiq иттифок даврида бинонинг тикланишига ўн йил вақт кетган бўлса-да, сифатсиз қурилгани орадан икки йил ўтиб қезилган. Томдан чакка ўта бошлаган, иситиш тизими ишдан чиққан. Мактаб атрофига шולי экилиши натижасида зах босиб кетарди. Му-стақиллик шарофати билан барча қулайликлар мўҳассам ўқув биносига эга бўлдим. Фарзанд ва невараларимиз кўркам, шинам, кенг ва ёруғ синфхоналарда билим олаётганини кўриб, биз — ёши улуг отахон ва онахонлар беҳад хурсанд бўляпмиз.

Янгийоб Утамуродов, меҳнат фахрийси:

— Қайта-қайта таъмирланса ҳам, мактаб биноси авария ҳолатига келиб қолган эди. «Эскини ямаб эсинг кетади» деганларидек, давлат миқёсида катта маблағ ажратилмагунича

аҳвол ўнганмади. Хар қанча елиб-югурилмасин, шарт-шароит на ўқувчиларни, на ота-оналарни қониқтирарди.

Дарҳақиқат, Янгийобзор туманидаги ушбу таълим маскани мисолида ёш авлодга кўрсатилаётган эътибор ва ғамхўрликнинг яна бир жиҳатини кўриш мумкин. 2010 йилда иккита синф компьютерлари келтирилиб, мазкур илм даргоҳи Осиё тараққиёт банки лойиҳаси асосида етакчи кластер-мактаб макомини олди. Жаҳон банкининг кредитлаш дастури доирасида молиялаштирилган «Мактаб таълимини ривожлантириш» лойиҳаси ўқув даргоҳининг моддий-техник базасини мустаҳкамлашда катта кўмак бўлди.

— Лойиҳанинг биринчи босқичи доирасида 1—4-синфлар учун кўргазмали қурул, ўқув-методик материаллар, бир дон қўғоз тикиш ускунаси ва бир дон рақамли фотоаппарат олиб келинди, — дейди мактаб раҳбари, Халқ таълими аълочиси Дилбар Ортикова. — 2012 йил октябр ойида лойиҳанинг иккинчи босқичи бўйича 5—9-синфлар учун ўқув-методик материаллар ва ресурслар келтирилди. 12та нетбук, проектор, 6 та ўқув фани бўйича мультимедиа ресурслари, 44та жаҳон ва ўзбек адабиёти нодир дурдоналари — бадий адабиётлар, муסיқа асбоблари, мольберт ва бичиш столи етказиб берилди. Инвестиция дастури асосида мактабимизнинг капитал таъмирланиши натижасида шартитимиз янада тўқис бўлди. Яратилган имкониятлардан оқилона фойдаланган ҳолда ўқувчиларимизга сифатли таълим-тарбия бериб, мактабимиз нуфузини ошираяпмиз.

20-умумтаълим мактаби тумандаги 33та таълим даргоҳи орасида барча кўрсаткичлар бўйича биринчи бешикдан ўрин эгаллаб келаётир. Шубҳа йўқки, хар томонлама янгиланган мактабнинг нуфузи янада ошади. Янги 2013-2014 ўқув йилини 586 нафар ўқувчи, 58 нафар ўқитувчининг аъло кайфият билан бошлагани ҳам шундан далолат бериб турибди.

Хулкар ТҲИМАНОВА,
«Ma'rifat» мухбири
Суратларда: 20-умумтаълим мактаби ҳаётидан лавҳалар.

Бурҳон РИЗОКУЛОВ
олган суратлар.

КЎРКАМ МАКТАБДАГИ ТЎКИС ШАРОИТЛАР

ўқувчиларнинг билим олишга қизиқишини оширмоқда

Бектемир туманидаги 292-умумтаълим мактаби 2013 йилги инвестиция дастури асосида капитал реконструкция қилиниб, янги ўқув йилидан фойдаланишга топширилди. Ўқув масканида ўқувчилар учун барча шароитлар яратилди. «Кўркам қурилиш» шўба корхонаси томонидан амалга оширилган қурилиш-таъмирлаш ишларига 575 млн.900 минг сўм маблағ сарфланиб, мактабнинг дераза ва эшиклари замонавий ромларга алмаштирилди. 57та синф хонаси, спорт ҳамда мажлислар зали қайта таъмирланди. Кимё, биология, физика ҳамда информатика хоналари ўқув лаборатория жиҳозлари билан таъминланди. Мактаб ҳовлисида ободонлаштириш ишлари олиб борилиб, ландшафт дизайн ишлари амалга оширилди.

Барча қулайликларга эга таълим муассасасида маънавий-маърифий тад-

бирлар ҳам кўтаринки руҳда ўтказилмоқда. Октябр — она тили, адабиёт, ўзбек тили фанлари ойлиги доирасида бўлиб ўтган тадбирда «Бинокор» маҳалласи фаоллари, туман «Қамолот» ЁИХ ҳамда ХТМФМТТЭ бўлими ходимлари иштирок этди. Ўзбекистон халқ ҳофизини, фалсафа фанлари доктори, профессор Алижон Эркаев билан ўтказилган учрашув кечага ўзгача ғайз бахш этди. Тадбир давомида юқори синф ўқувчилари томонидан ижро этилган она тилимиз ҳақидаги шеърлар, мумтоз адабиёт намуналари, қуй ва қўшиқлар меҳмонларга манзур бўлди.

— Фан ойлиги тадбирларида ўқув масканимиздаги хар бир ўқувчи фаол қатнашмоқда, — дейди мактаб директорининг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари Сайёра Полвонова. — 5-, 6-, 7-синф ўқувчилари «Эртақлар — янгича талқинда» иншолар ва рас-

млар танловида иштирок этишди. Ушбу кўрик-танлов ўғил-қизларнинг она тили ва адабиётга бўлган қизиқишини янада ортирди. Танлов ғолиблари 5-синф ўқувчиси Маҳмуд Мусахўжаева ҳамда Озода Каримованинг иншолари

тенгдошлари даврасида ўқиб эшиттирилди. Кўрик-танловда ғолиб чиққан ўқувчилар фахрий ёрлиқ ва эсдалик совғалари билан тақдирланди.

Гулоз ОРИФЖОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

КИТОБ – УСТОЗ, СЎЗ – УСТОЗ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Тилга муҳаббат аввало оиладан бошланади. Ота ёки она, бува ёки буви ўз хатти-ҳаракатлари билан оиланинг кичик аъзоларига намуна кўрсатмоғи зарур. Бола маънавиятининг шаклланишида алланинг алоҳида ўрни бор. Алла тушунарли тил ва оҳангда айтилгани боис бу мўъжаз қўшиқ ўғил-қизларнинг хотирасидан мустақкам жой олади. Тўғри, ўғил-қизларни Ватанга муҳаббат, эл-юртга садоқат руҳида тарбиялашда алланинг беқиёс аҳамияти тўғрисида кўп ва ҳўп ёзилган. Барибир, уни тинглаб ҳузурланасиз:

*Алла айтиб боқай сенга,
алла-ё, алла,
Тумор олиб тақай сенга,
алла-ё, алла,
Курбон бўлиб кетай сенга,
алла-ё, алла,
Муродимга етай сен-ла,
алла-ё, алла...*

Она алласини тинглаган киши ёшидан қатъи назар ҳаёлга чўмади. Алла билан она ўз меҳрини янгилайди, боласига севгиси жўш уради. Ўзи қуйлаб, ўзи севади. Боланинг ҳам алла қанотларида туйғулари юксалади. Демак, алла онанинг энг гўзал тарбия воситаларидан бири экан.

Эртақ-чи?... Эртақлар ҳамма замонларда ҳам ўғил-қизлар билан мулоқотда бўлишининг энг самарали усулларидан бири саналган. Эртақларда «Фалон ишни қил, пистон ишни қилма, фалончидан ўрнак ол, пистончига ўхшама!» қабилдаги насиҳатомуз гаплар умуман бўлмади. Шундай эсада, бола ундан тегишли сабоқ чиқаради. Қахрамонлар хатти-ҳаракатини ўзича таҳлил қилиб, тасаввурини бойитида. Эртақ қахрамонлари ёрдамида болалар дунёни оқ ва қора рангларга ажрата бошлайди.

— Болаларимга ухлаш олдидан бирор халқ эртагини ўқиб бераман, — дейди ёш олимпиа, филология фанлари номзоди Марҳаббо Кўчқорова. — Яқинда Шуккур Холмиразевнинг «Омон овчининг ўлими», «Қария», «Кумрилар» ҳикояларини га-

пириб бердим. Учласи ҳам уларга маъқул бўлди. Ҳатто бир кун Хуршид Дўстмуҳаммаднинг модерн услубда ёзилган «Меҳмон» ҳикоясининг болаларга таъсирини аниқламоқчи бўлдим. Албатта, ҳикояни соддалаштириб айтдим. «Дилмурод (кичиқ ўғлим) сенга ҳикоя ёқдими? Нимани тушундинг?» деб сўрадим. «Ёзувчи яхши одам экан, ўргимчак ёмон экан», деди Дилмурод. Хурсанд бўлиб кетдим. Олти яшар бола, ҳикоя қахрамонларига одилона ҳола бера олди. Турмуш ўртоғим билан фарзандларимизда китобга меҳр уйғотдик. Мақсадимиз улар юксак маънавиятли, мустақил фикрлайдиган, айни пайтда, ўша мустақил фикрини ҳимоя қила оладиган инсон бўлиб улғайишсин.

Ўғил-қизлар таълим-тарбиясида ота-она, устоз-мураббийлар қатори кутубхоначининг ҳам ўрни беқиёс. Чунончи, файласуф, шоир ва моҳир таржимон Матназар Абдулҳаким билан ҳали ҳаётлик пайтлари айнан шу ҳусусда суҳбатлашганимизда у киши устозлари ҳақида гапира туриб, мактаб-кутубхоначининг мамнуният билан тилга олган эдилар: «Мақтабимизда Солиҳажон опа исмли кутубхоначи бўларди. Китобларни қайтариб бераётганимизда муталоа таассуротларини билиш учун озорсиз бир имтиҳон ўтказарди. Шунинг учун кутубхонага йўл олаётин, Солиҳажон опанинг олдиларида мулзам бўлиб қолмаслик учун ўқиган китобларимизни қайта кўриб, бир кўздан кечириб олардик. Бу эса китобхон сифатида шаклланишга баракали таъсир кўрсатган...»

Ўқитувчи-мураббийлар, кутубхоначилар кенг жабҳада фаолият юритишлари, ўқувчиларига китоб ўқишнинг аҳамияти, шунинг баробарида халқ ижодиёти, алла, эртақ, афсона, ривоят, дoston, мақол ва топшиқлар моҳиятини чуқурроқ тушуниришлари зарур. Республика газеталарининг бирида эълон қилинган мақолада «болалар учун шеър, ҳикоя, эртақни чиройли ўқиб берадиган ёки ёлдан айтадиган ўқитувчилар ало-

ҳида рағбатлантирилиши, таърибаси оммалаштирилиши кераклиги» ҳақидаги таклиф-мулоҳазаларни кенг миқёсда қўллаб-қувватлаш зарур деб ўйлайман. Ўзбекистон Миллий университети ўзбек филологияси факультети «Тил назарияси ва амалиёти» кафедраси профессори вазирасини бажарувчи, филология фанлари доктори Зулхумор Холманова ҳам шахсни камолотга етказиш, инсонга билим, маънавий озуқа беришда китоб тенгсиз восита эканлигини қайд этади. Унинг таъкидлашича, айрим ёшлар *унмоқ, инмоқ, инжи-моқ, алқамоқ* каби ўзбекча сўзларнинг маъносини ҳам тушунмайди. Бу уларнинг сўз бойлиги талаб даражасида эмаслигидан далолатдир. Сўз бойлигини ошириш учун, тафаккурни бойитиш, дунёни билиш, ҳаётни англаш учун эса китоб муталоа қилмоқ керак. Илмий китоблар ўқувчининг билим савиясини оширади, бадиий асарлар эса ёш авлод маънавиятини юксалтиришга, сўз бойлигини оширишга хизмат қилади.

Китоб — кўнгил ойнаси. Маҳоратли ижодкорнинг қалб сўзлари саҳифалар қаърига жо бўлади, ўқувчи шуурига сингади. Китоб коммуникатив интиланг ёш авлоднинг доимий ҳамроҳи бўлиб қолмоғи керак. Ўз халқ тарихини, ажодлари тафаккурини, миллий қадриятларини, шу миллатнинг маъжудлик шарти бўлган она тилини эъозлаган, унутмаган ва оила равнақи, мамлакат тараққиёти учун ўзини масъул ҳисоблаган ёшларнинг келажаги порлоқдир.

— Аслида, бу ҳаётда кишига китоб — устоз, сўз — устоз бўла олишига шубҳа йўқ, — дейди таниқли шоира, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Кутлибека Раҳимбоева. — Дейлик, Миркарим Осим ҳикоялари, қиссалари ўқисак, тарихимизга саёҳат қилиб келамиз. Ёв лашкарларини саҳро ўртасига адаштириб олиб бориб, бир ўзи бутун бир қўшинни енгган афсонавий Широқ, доворак Тўмарис билан юзма-юз келгандек бўламиз. Драйер

асарлари билан Америкага, Мопассан асарлари билан Францияга бортандек бўламиз. Фантастик асарлар, де-тективлар, севги қиссалари — ҳар бирини ўқиганда қаҳрамонлар ҳаёти билан яшаймиз. Шахсан менга ватанпарварлик мавзусидаги асарларнинг таъсири катта бўлган. Болалигимда шундай китобларни кўп ўқиганним таъсири бўлса керак, Ватан учун нимадир қилиб доврўқ қозонгим келаверарди. Болалигимдаги бу туйғулардан ҳали-ҳануз узоқ-тараф кетганим йўқ. Ҳали-ҳануз Ватан учун қаҳрамонона тарзда жон бераётган инсонлар ҳақидаги лавҳаларни ўқисам: «Бу — китоб, ёзувчининг тасаввурини, демайман, йиғлайман, қаҳрамонга омонлик тилайман. Демак, болаликда ўғил-қизларимизга китобни саралаб тавсия этиш ҳам яхши тарбия воситаси экан.

Китоб — кўнгиллар қалити, у инсонни эзгуликка етаклайди. Таълим муассасаларининг бирида ўқувчилар орасида «Сизни қайси китоб кўпроқ таъсирлантирди?», «Ёдингизда қолганларини гапириб беринг», «Асардаги қайси ҳолатлардан завқланидингиз?» мавзусида сўхбат ўтказилди. Иштирокчилар Абдулла Қодирийнинг «Ўткан кунлар», Асқад Мухторнинг «Чинор», Пиримқул Қодировнинг «Юлдузли тунлар» романи, Ўткир Ҳошимовнинг «Икки эшик ораси» асарини таъсирланганини мисоллар асосида гапириб беришди. Шу ўринда яна бир мулоҳаза. Саналган китоблар адабиётимизнинг етук намуналари. Бунга шубҳа йўқ. Китобхонлигимиз Ўткир Ҳошимов асарларида тўхтаб қолмаслиги учун замонавий адабиёт тарғиботига ҳам эътибор қаратиш зарур.

Мисоллар келтираяпмиз у, китоб қўлтиқлаганлар, бадиий асар муталоа қилаётганлар барибир камдек туялаверади. Синфлараро мушоира беллашувини, баҳурабайт айтаётган, шеърни шеърга улаб кетаётган ўқувчилар даврасини ҳар бир маърифатли инсон соғинади. Ўтмишга назар ташласак, ажодларимиз электр бўлмаган пайтлари хира

чироқ ёруғида китобхонлик кечалари уюштиришган. Намойишхонлик, машрабхонлик, бедилхонлик қилишган. Намозлардан парча ўқиб қалби роҳатланаётган ўғил-қизлар ҳолатини кўз олдимизга келтирамиз. Умуман, қайси бири оқ-у, қайсиниси қора? «Завқ кишига нима беради?», «Инсон қандай ҳолатда завқланади?», «Завқланишни унутиб қўймаймизми?», «Бўш пайт-қизларимизда китобга ошно тутинаймизми?». Низомий «Умумий психология» кафедраси доценти, психология фанлари номзоди Пўлатжон Эргашевнинг бу хусусдаги фикрларига қулоқ тутамиз:

— Аввало, завқланиш юксак инсоний ҳиссиётнинг бир тури эканини таъкидлаш ўринли. Масалан, чет эллик сайёҳлар халқимиз буйёдорлигини бутун оламга тараннум этиб турган қадимий обидаларимиздаги нақшинкор ёзувлар, рамзий тасвирлар маъносини тушунмаса ҳам, уларни томоша қилишдан завқланиётганини яширмайди. Ёки санъатшунос мутахассис бўлмаган одам раққоса рақсидagi ҳар бир ҳаракат маъносини яхши англамаслиги мумкин, лекин бу унинг завқ олишига тўсқинлик қила олмайди. Шубҳасиз, одамнинг нимадан завқланиётгани унинг инсоний қиёфаси, шахсий сифатлари, умуман, психологиясини шундоққина юзага чиқаради-қўяди. Ахир, Робинзон дранат Тагор айтганидек, «Биз одамнинг табиатини унинг нималарни билишидан эмас, нималардан ҳурсанд бўлишидан билиб оламиз».

Эътиборлиси, завқланиш ҳисси ундовчи, янги амалларга чорловчи салоҳиятга эга. Шоирнинг сўз ўйинидан ақлино ҳисси роҳат топан одам аста-секин шеър машқ қила бошлаши, бирор қўшиқ оҳангларидан завқланиш одам кўп ўтмай хиртоғи қила бошлаши, бирорнинг боғидаги гўзал манзарадан кўз узмай қолган одам унинг тасвирини қаровсиз ҳовлисига ҳам қўришни истай бошлаши ниҳоятда табиийдир. Шу маънода завқланиш ҳавас

қўққа тутаетган «жангари»лар тасвири акс этган замонавий ўйинлардан «завқ» туяётган болалару шеър ва назаллардан парча ўқиб қалби роҳатланаётган ўғил-қизлар ҳолатини кўз олдимизга келтирамиз. Умуман, қайси бири оқ-у, қайсиниси қора? «Завқ кишига нима беради?», «Инсон қандай ҳолатда завқланади?», «Завқланишни унутиб қўймаймизми?», «Бўш пайт-қизларимизда китобга ошно тутинаймизми?». Низомий «Умумий психология» кафедраси доценти, психология фанлари номзоди Пўлатжон Эргашевнинг бу хусусдаги фикрларига қулоқ тутамиз:

— Аввало, завқланиш юксак инсоний ҳиссиётнинг бир тури эканини таъкидлаш ўринли. Масалан, чет эллик сайёҳлар халқимиз буйёдорлигини бутун оламга тараннум этиб турган қадимий обидаларимиздаги нақшинкор ёзувлар, рамзий тасвирлар маъносини тушунмаса ҳам, уларни томоша қилишдан завқланиётганини яширмайди. Ёки санъатшунос мутахассис бўлмаган одам раққоса рақсидagi ҳар бир ҳаракат маъносини яхши англамаслиги мумкин, лекин бу унинг завқ олишига тўсқинлик қила олмайди. Шубҳасиз, одамнинг нимадан завқланиётгани унинг инсоний қиёфаси, шахсий сифатлари, умуман, психологиясини шундоққина юзага чиқаради-қўяди. Ахир, Робинзон дранат Тагор айтганидек, «Биз одамнинг табиатини унинг нималарни билишидан эмас, нималардан ҳурсанд бўлишидан билиб оламиз».

Эътиборлиси, завқланиш ҳисси ундовчи, янги амалларга чорловчи салоҳиятга эга. Шоирнинг сўз ўйинидан ақлино ҳисси роҳат топан одам аста-секин шеър машқ қила бошлаши, бирор қўшиқ оҳангларидан завқланиш одам кўп ўтмай хиртоғи қила бошлаши, бирорнинг боғидаги гўзал манзарадан кўз узмай қолган одам унинг тасвирини қаровсиз ҳовлисига ҳам қўришни истай бошлаши ниҳоятда табиийдир. Шу маънода завқланиш ҳавас

қилиш билан боғлиқ бўлишни тушуниш қийин эмас.

Инсонда нимаданбир завқлана олиш сифати намоён бўлиши учун камида икки муҳим психологик шарт бажарилиши зарур: энг аввало, одамни муайян фаолиятнинг натижасига эришириш жараёни ҳам таъсирлантириши керак. Чиндан ҳам, агар шу романни ўқиш менга нима беради, шу дарахтни парвариш қилсам, охири нимага эришаман, кимдир роса тавсия қилган кўрғазмадаги асарни томоша қилиб нима топаман, деб фикрлаётган одамнинг завқланиш бахтини туйишига кишининг ишонгиси келмайди. Зеро, фаолиятнинг яқуний натижасини кўриш кўнгилни қувонтириши мумкин, лекин унга етиш жараёни бундан-да завқирок эканига, ўйлайманки, чинакам завқни туйганлар кўп бора амин бўлганлар.

Бетакдор дизайнда ишланган либос ҳайратимизга сабаб бўлади. Фаройиб сюжетли кинофильмдан, ақл бовар қилмас чизмага асосланган архитектура намуналаридан, ҳатто антиқа қандолат маҳсулотидан завқни туямиз.

Шундай экан, ҳайратланиш ҳиссининг болаликда қилиб кетишига йўл қўймайлик. Фарзандларимиз антиқа нарсаларга ҳайрат билан қарашдан ташқари, одатий нарсалардан ҳам ҳайратга лойиқ жиҳатни қидириш ва топа олишга қодир инсон бўлиб вояга етсин.

Фарзандлари эзгу фикр, эзгу сўз ва эзгу амалдан завқланадиган инсон бўлиб улғайган миллатнинг маънавий юксалиши муқаррар. Энди энг қийини қолаяпти — ҳулосаларимизни кундалик тарбиявий таъсир амалиётига қўчириб ўтказиш. Айнан шу ерда болаларимиз кўнгил учун бўладиган қурашнинг ҳал қилувчи босқичи бошланади. Агар ўғил-қизларимиз кўнгилда эзгулик ва бунёдорликдан завқланиш, разозат ва қабохатга муросасилик туйғуларини уйғота олсак, демак, бу курашда биз ғолибмиз.

Курбонбой
МАТҚУРБОНОВ

Президентимиз фармони-га асосан бу йил қизиқ-лик Хушбоқ бахши Мардонакулов «Ўзбекистон Республикаси халқ бахшиси» унвони билан тақдирланди. Шу муносабат билан бахшнинг хонадониди бўлди, юксак унвон билан кутлаб, ижоди тўғрисида суҳбатлашдик.

Хушбоқ бахши ўйга толди, қўлига дўмбирасини олди, хаёлини куйга солди. Кўзини юмиб, ғайрати келиб, анча вақт дўмбирани сел бўлиб чертди. Эҳтимол, шу пайт айтмоқчи бўлганларини чамалаб олгандир. Балки, дўмбиранинг сеҳри куйлари унга илҳом бергандир. Бир неча дақиқадан сўнг куйга ҳамоҳанг термани бошлади. Барча жировлар сингари дастлабки ижоди дўмбиранинг мақтовига бағишланди:

*Дўмбира деб ясалгансан
пистадан,
Кутулмадинг саз бўлгунча
устадан.
Биринг яхши саз бўласан
юзтадан,
Созлар ичра ягонасан,
дўмбирар...*

Бахши шундай қилиб ички овозда анчагача жўшди, борлиқни унутди. Биз ҳам унга

қўшиқ қилиб қўйлаётган эмиш. «Қани, охири нима бўларкан?» деб ҳеч ким ҳеч нарсга демабди. Бола қўшиқ айтишда давом этибди... Қўшиқ мазмунига кўра, гўё бундан уч кун аввал

маъракаларда, байрам, кўрик-танловларда истеъдодини намойиш этиб келди.

Қахрамонимиз 1942 йили Шеробод туманининг Азон қишлоғида туғилган. Дастлабки маъ-

ХУШБОҚ БАХШИ ҒАЙРАТИ

қўшилиб, куйга эшилиб, овозига эзилди, роҳатланди. Оқинларнинг, хохласа, муқилларни йиғлатишига, истаса, қудирлишига, онгу шуурига таъсир этишига ишонди.

Шунда қариялардан эшитганим бир ривоят эсимга тушди. Бу таниқли фольклоршунос олим Малик Муродовнинг 1982 йили нашр этилган «Алломалар ибрат» китобида ҳам бор. Шерна деган ёш бола бўлган экан. Қўшни қишлоқдаги бой-қизнинг тўйига қандайдир бахши келгани ва уч кечаю уч кундуздан бери дoston айтаётганини эшитиб қолди.

Шерна ўша томонга қараб чопибди. Тўйхонага етиб бориб, пойгадан жой олиб дoston тинглай бошлади. Бора-бора дostonга шундай берилиб кетибдики, сурилли-сурили пойгадан тўрга, яъни шоир ёнига бориб қолганини ўзи ҳам билмай қолди.

Бунга кўрган кишилар, сўз қотас бахшига ҳалал бериб қўямиз, деб жим ўтира беришибди. Ниҳоят, дoston қараб: «Одобсиз, нега тўрга чиқиб олдинг?», — деб дўқ-пўли-са қила кетишибди. Ҳатто давладан ҳайдаб юбормоқчи бўлишибди. Шунда Шерна ўзига дўмбира беришларини сўраб ялиниб-ёлворибди. Бахшнинг: «Қўшиқ айтасанми?», — деган саволига: «Қўпоналар қўшигидан унча-бунча айтиб юраман», — деб жавоб берибди. Шернанинг қўлига дўмбира тутқазибди. Бола дўмбирани соғайттуриб, бахшнинг исм-шарифи, қайси қишлоқданлиги, қачон уйдан чиққанлигини сўраб олди-да, шу заҳоти уларни қўшиққа солиш айта бошлади. Утирганлар қулоқ солишса, бола ҳозиргина бахшидан эшитганларини

дostonчи қишлоғига қароқчилар бостириб келиб, уни талай бошладилар.

Навбат бахшнинг хонадонига етибди. «Отанг қаерда, топ!» деб қароқчилар бошлиғи шоирнинг хотини ва ўғилларини қамчилай бошлашибди. Улар: «Қаердасан, ота!», деб доду фарёд кўтаришибди, бахшини йўқлашармиш... Қўшиқ шу ерга келганда халиги меҳмон бахши: «Э, бас қил, бағримни тилиб юбординг», — деганича ташқарига чиқиб кетибди. Кейин бола айтган гаплар ўтрик эканлигини шунча тушунирсалар ҳам, барибир, ваҳимага тушиб ҳаловатини йўқотган бахши тўйни ҳам ташлаб, «Шернанг шерча бор экан», — деб қишлоғига жўнаб қолди.

Ўша Шеробод дostonчилик мактабининг асосчиларидан бўлган, ўз ижоди билан Марказий Осиёни оғзига қаратган Шерна бахши Хушбоқ бахшнинг эна томондан бобоси бўлади. Отаси Мардонақул бахши ҳам минглаб термаларни, юзлаб дostonларни қўйлаб элга таниқли ва ардоқли бўлган Сурхоннинг эр бахшиларидан эди. Адабиётшунос олимлар ундан кўплаб дoston ва термаларни эзиб олишган. Баъзиларини нашр эттиришган. Бахшиларнинг илҳом булогини очиб юбурсангиз, уни ёпиш қийин. Чунки уларга Оллоҳнинг назаунча-бунча айтиб юраман», — деб жавоб берибди. Шернанинг қўлига дўмбира тутқазибди. Бола дўмбирани соғайттуриб, бахшнинг исм-шарифи, қайси қишлоқданлиги, қачон уйдан чиққанлигини сўраб олди-да, шу заҳоти уларни қўшиққа солиш айта бошлади. Утирганлар қулоқ солишса, бола ҳозиргина бахшидан эшитганларини

лумотни шу ерда олган. Кейин Термиз мусиқа, Тошкент маданият билим юртларида, Термиз давлат педагогика институтида (ҳозирги Термиз давлат университети) ўқиди.

Тақдир тақозоси билан Қизилқўшқулларини ўзлаштиришга келди ва шу ерда муҳим яшаб қолди. 35 йилдан ортиқ мактабда ёшларга она тили ва адабиёт фанидан сабоқ берди. У киши фақат терма, дoston айтмайди, балки шеър ҳам ёзади. Машқларини тўплаб, «Кўнгилнинг ўзга бўлмасин» китобчасини чиқарди.

Хушбоқ бахшнинг ижод бўстонида гул теришга фольклоршунос, адабиётшунос олимлар, ёш бахшилар келиб туради. «Бойлиқни сарфласан қамаяди, билимни сарфласан кўпаяди» деган ҳикматга амал қилган оқин улардан билганларини аямайди. «Ҳазинанг денгиз бўлса, ундан челақлаб, ҳовучлаб олган билан камаярмиди, тағида булогни бор», — дейди бахши.

«Алломиш» дostonи яратилганлигининг 1000 йиллиги арафасида деновлик адабиётшунос Тўштемур Турдиев Хушбоқ бахши тилидан дostonнинг Сурхондарё вариантини эзиб олиб, китобхонлар ҳўқмига ҳавола этди. «Соқи булбул» дostonини Термиз давлат университети доценти Рўзиқул Мустафолулов китоб ҳолига келтирди.

Хушбоқ бахшнинг анъанасини ўғли Саидмурод ва невараси Шаҳзода давом эттиряпти. Устоз оқини юксак унвон билан чин дилдан қўлтаймиз ва хали кўп йиллар халқимиз учун хизмат қилишига ишонамиз.

Норкуват ТўРАЕВ,
«Ma'rifat» мухбири

Ўзбек филологияси факультетининг Навоий давлат педагогика институтида ўз ўрни, мавқеи бор. Дарсларни бугунги кун талаби бўлган янги педагогик технологиялар асосида ташкил этиш жамоа ахлининг асосий вазифасига айланган. Аини пайтда факультетда 473 нафар талаба тахсил олаётган бўлса, уларга 38 нафар тажрибали профессор-ўқитувчи сабоқ бериб келмоқда.

республика ва хорижий мамлакатларнинг илмий журналларида ўз мақолалари билан иштирок этишлари, илмий-назарий конференцияларда мунтазам суратда чиқишлар қилишлари факультетда бу масалага алоҳида эътибор қаратилаётганининг самараси, албатта. Факультет раҳбари, филология фанлари

ИЛМИЙ ИЗЛАНИШЛАР САМАРАСИ

Фан ўқитувчиларининг ҳар бири машғулотларни мароқли, мазмунли, ахборот-коммуникация технологиялари, энг илғор педагогик методлар асосида ташкил қилмоқдаки, бу таълимнинг мақсади ва вазифаларини самарали амалга ошириш имконини бераётир. Мазкур савий-ҳаракатлар ёшларнинг жаҳон андозалари даражасида билим олишлари, мустақил фикрлашлари, ўзлаштирган билим, кўникма ва малакаларини амалиётда самарали қўллашга эришишларига замин яратаётир. Факультетда ҳар томонлама билимдон, замонавий технологиялардан фойдаланиш кўникмаларини мукаммал эгаллаган, хорижий тилларда бемалол гаплаша оладиган етук кадрлар тайёрлаш муҳим вазифа этиб белгилаб олинган. Шу боис ҳам бўлажак ўқитувчиларнинг талабалик оламига қадам қўйганларидан то сўнгги босқичгача илмий-ижодий меҳнат билан шугулланиш, танлаган мутахассисликларининг нозик қирраларини пухта эгаллашлари, амалиёт машғулотларида фаол иштирок этишлари алоҳида аҳамият берилади. Мазкур ўқув йилининг ўзида талабалардан Лобар Сувонова Алишер Навоий номидаги давлат стипендияси совриндори бўлган бўлса, Гулрух Шодиева таълим грантлари соҳиблари сафидан ўрин олди. Нафиса Тоштемирова ва Мадина Бахшиллоева республика китобхонлар кўрик-танловининг вилоят босқичи ғолиби бўлди. Талабаларнинг интеллектуал салоҳиятини

юзага чиқариш учун "Ёш тилшунослар", "Ёғду" ва "Ёш педагог" тўғараклари мунтазам фаолият юритиб келмоқда. Ҳар ўқув йилида "Ўзбек тилшунослиги" кафедраси томонидан магистрантлар ва иқтидорли талабаларнинг илмий мақолалар тўплами аънавий тарзда нашр эттирилиб келинмоқда.

Олий та'лим

Таълим-тарбия сифатини ошириш ҳамда тажриба алмашиш мақсадида факультет кафедралари Навоий тиббиёт коллежи, Навоий шаҳридаги 2-академик лицей, Қизилтепа шаҳридаги касб-ҳунар коллежи каби қўллаб таълим муассасалари билан ҳамкорлик дастури асосида иш олиб бормоқда. Мақташ, касб-ҳунар коллежлари ҳамда академик лицей ўқитувчилари ва факультет профессор-ўқитувчиларининг "Филологик таълим: тил ва адабиётнинг назарий-амалий масалалари" мақолалар тўплами ҳам ҳар йили нашрдан чиқарилади. Кафедраларда тез-тез илмий семинарлар ташкил этилади.

Коллеж, лицей ва мактабларда ўтказилаётган намунали очик дарслар ҳамда маънавий-маърифий тadbirlar эса талабаларнинг педагогик амалиётни юқори савияда ўтказишлари, тажриба алмашишлари учун алоҳида аҳамиятга эга.

Ёш илмий тадқиқотчилар Н.Садинова, А.Аллабердиев, Д.Гадоева сингари изланувчан ўқитувчиларнинг

доктори Нигора Муродова "Ўзбек тилининг диалектологик картасини яратиш" мавзусидаги грант лойиҳаси устида иш олиб бораётгани, "Ўзбек адабиёти" кафедраси катта ўқитувчиси О.Қаюмовнинг "Ўзбек мифологияси ва унинг бадиий тафаккур тараққиётида тугган ўрни" мавзусидаги фундаментал тадқиқот дастурида ўз лойиҳаси билан қатнашиб, ғолибликни қўлга киритгани ҳам фикримизнинг яна бир далилидир.

— "Мамлакатимизда шаклланган узлуksиз таълим тизимининг юқори босқичи бўлмиш олий ўқув юртинининг моддий-техник базасини янада мустаҳкамлаш, юксак малакали мутахассис ва кадрларни тайёрлаш сифатини ошириш мақсадида уларнинг фаолиятини такомиллаштириш эҳтиёжини ҳаётнинг ўзи тақозо этмоқда", деди муҳтарам Ўртобшомиз 1 октябрь — Ўқитувчи ва мураббийлар кунини муносабати билан йўллаган табриклариде, — дейди факультет декани Нигора Муродова. — Бундай катта эътибор аини пайтда зиммамизга жиддий масъулият ҳам юклайди. Факультетимиз олимлари ёллаган диссертацияларнинг илмий натижалари, олий ўқув юртинлари талабалари, академик лицей ва коллеж ўқувчилари учун мўлжалланган ўқув қўлланма ва дарсликларда ўз аксини топаётгани излашларимиз самараси сифатида юксак ишончга амалий жавобимизнинг бир кўриниши десам адашмайман.

Ойбуви ОЧИЛОВА

Jurnallarni varaqlaganda

ЗАМОНАВИЙ ВА ҚИЗИҚАРЛИ МЕТОДЛАР

«Тил ва адабиёт таълими» журналининг навбатдаги сони Термиз шаҳридаги 11-умумтаълим мактаби ўқитувчиси «Шўхрат» медали соҳиби Дилбар Нормуродованинг «Осмондаги ойни маҳлиё этган диёр» мақоласи билан бошланади. Муаллиф юртимизда таълим ходимларига кўрсатилаётган юксак эътибор устозларни янада олға интилишга чорлаб, ёш авлод келажаги йўлида толмасдан хизмат қилишга куч бағишлаётганидан сўзлайди.

Журналнинг ушбу сонидан яна тажрибали она тили ва адабиёт фани ўқитувчиларининг биринчи чоракда ўтиладиган дарслар бўйича қизиқарли ва самарали методлари «Дарс — муқаддас» рукини остида берилган. Масалан, Ромитан туманидаги 13-мактаб ўқитувчиси Муҳайё Аҳмедова 5-синфлар учун «Ундалмали гапларда тиниш белгилари» мавзусини тушунтиришда ўқувчиларни ғуруҳларга ажратиб, эрталар намоийши орқали ўргатишини ўз тажрибаси мисолида ҳикоя қилади.

«Билимлар беллашуви: таҳлил ва тавсиялар», «Ҳозирги қиссачиликдаги қаҳрамонлар таҳлили» ҳамда «Алломиш» достони ва унинг ўзбек халқ миллий маданиятидаги ўрни» каби мақолалар ҳам муштарийларни қизиқтириши шубҳасиз.

ЎҚУВЧИГА «СОТКА» КЕРАКМИ?

«Бошланғич таълим» журналининг янги сонидан ҳар галидек мазмунли мақолалар ўрин олган. «Синфда янги ўйинчоқ ёхуд ўқувчига «сотка» керакми?» мақоласида бугунги кун учун жуда долзарб мавзу кўтарилган. Дарс пайтида ўқувчи чўнтагидан кўнгироқ овози эшитилиши ёқимли ҳолат эмас, албатта. Шаҳноза Абдулаҳатова мутахассислар фикрига таянган ҳолда уяли телефонларнинг болалар соғлиги ва билим олишига салбий таъсири ҳусусида атрофича сўз юритди.

Ўқувчиларнинг ҳисоблаш малакасини ўстириш бўйича

тавсиялар билан «Устозлар тажрибасидан» рукнида танишишингиз мумкин.

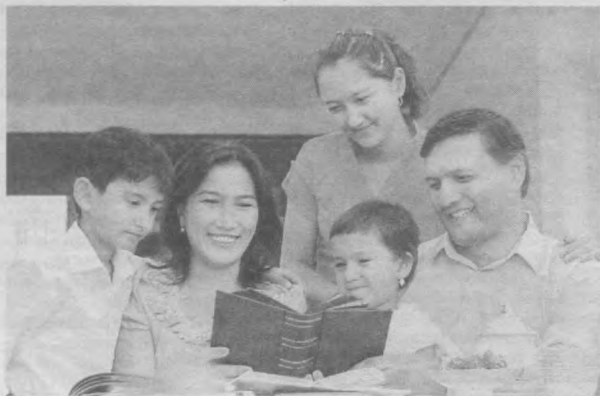
Замонавий ахборот технологиялари ёрдамида дарс ўтишнинг ўзига хосликлари «Электрон досканинг афзалликлари» мақоласида ёритилган.

1-синфларга математика фанини ўқитишда фанлараро боғиқликдан фойдаланиш яхши самара беради. Бу ҳақда «Изучая математику, мастерим оригами» мақоласида сўз боради.

Синфдан ташқари ўқиб кичик ёшдаги ўқувчиларни она тили фанини пухта ўзлаштиришга тайёрлаш омили ҳисобланади. Бухоро шаҳар ХТМФМТТЭ бўлими методисти Н.Дилова «Ёш ўқитувчи ёрдам» рукнида бу тўғридаги мулоҳаза ва тақдифлари билан ўртоқлашган.

Журналнинг янги сониде эълон қилинган «Родители хотят быть... счастливыми родителями!», «Ўқитувчилар кунини дунё мамлакатларида», «Методика работы по картине», «Ватаним деб ёнар қароқлар» каби мақолалар ҳам муштарийларни бефарқ қолдирмайди, деган умидлашимиз.

Шоира БОЙМУРОВОВА

2013-yil — Obod turmush yili

МИРМИРОНГА БИР КЕЛИНГ!

Президентимиз Ислам Каримовнинг 2009 йил 3 августда қабул қилинган «Қишлоқ ҳойларда уй-жой қурилиши кўламини кенгайтиришга оид қўшимча чоратadbirlar тўғрисида»ги қарори ижросини таъминлаш доирасида Қашқадарё вилоятида қишлоқлар инфратузилмасини ривожлантириш, аҳолининг турмуш шароитини янада яхшилаш борасида изчил ишлар олиб боришмоқда.

Намунавий лойиҳалар асосида турар-жой массивларини қуриш, замонавий ижтимоий инфратузилмани яратиш борасида айниқса, Қарши туманидаги Мирмирон маҳалласида амалга оширилаётган ишлар эътиборга молик. Бу ерда барпо этилган шинам ва кўркам уй-жойларни, бозор, супермаркет, маиший хизмат кўрсатиш маркази, нонойхона, болалар майдончаси, кенг ва тоза кўчаларни қўриб, кўнгил завққа тўлади.

Барча қўлайликларга эга, намунавий лойиҳалар асосида барпо этилган 290 ўринли уй-жой маҳалла кўрқига кўрк, файз бағишлаш билан бирга янги хонадон соҳибларининг ободликда ва фаровон турмуш кечирishiга хизмат қилмоқда.

Жамшид НОРҚОБИЛОВ (ЎЗА) олган сурат.

ЗАРБУЛМАСАЛ

Зарбулмасал (ар.: *зарб* — уриш, *масал* — мақол, матал. Яъни мақол айтиш, мақол ишлатиш маъносида) — мақол ва маталлар воситасида таркиб топган асар. Бундай асарларда мақоллар сюжет йўналиши, образлар қиёфасини яратишнинг асосий воситаси ҳисобланади. Мухаммад Шариф Гулханийнинг "Зарбулмасал", Сулаймонкул Рожийнинг "Зарбулмасал" асарлари шу тилда ёзилган. Бу муаллифларнинг "зарбулмасал" ёзишдан мақсади, бир томондан, саноксиз халқ мақолларини бир асар доирасида жамлаш, иккинчидан, улар воситасида ўзининг гоъий-бадийи мўддасини баён этишдир. Масалан, Гулханий муайян бир мажозий сюжетни баён қилиш давомида ўз номидан ҳамда шу асарнинг қаҳрамонлари тилидан ижтимоий ҳаётнинг турли масалаларига оид мазмунан ранг-баранг мақол ва маталларни келтиради. Маълумки, мақоллар турмуш тажрибалари заминда майдонга келади ва халқ донолигини ифода қилади. Масалан, кўпинча сажъ ёки шеърӣ шаклдаги ҳикматли сўзлар, чуқур маъноли иборалардан иборат бўлиб, уларда панд-насихат асосий ўрин тутadi.

Гулханий адабиёт тарихида бошдан охирига қадар мақолларга асосланган яхлит сюжетли асар яратган биринчи ижодкордир. Унинг "Зарбулмасал"и ўзбек адабиётида яратилган бадийи прозаининг энг оригинал намунаси бўлиб қолди. Гулханий "Зарбулмасал"идаги 400дан ортиқ мақол ва ривоятлар яхлит бир сюжет асосида боғланиб кетади.

Мақоллар орқали бир-бирлари билан сўзлашган қушлар образларида ижтимоий ҳаётдаги турли табақа вакилларига хос салбий жиҳатлар маҳорат билан танқид остига олинади. Масалан, "Яхшилар топиб сўзлар, ёмонлар қопиб сўзлар", "Отаси урмас кўнғизни, боласи урар тўнғизни", "Тенг-тенги бирла" ва ҳоказо. Асардаги воқеаларнинг символик йўл билан қушлар хатти-ҳаракати орқали ифодаланиши, унда ижтимоий ҳаёт ва одамлар орасидаги муносабатлар кўзда тутилиши, айрим масалалар мазмунини ўқшашликлар, қаҳрамонлар тилида мақол ва ҳикматли сўзлар ишлатилиши жиҳатидан Гулханий "Зарбулмасал"и машҳур "Қалила ва Димна"га яқин туради.

Қўқон адабий муҳитининг кўзга қўрилган вакилларида бири Сулаймонкул Рожий (1870—1924) ҳам "Зарбулмасал" ёзган. Рожий "Зарбулмасал"и ўзига хос характерга эга. Унда яхлит сюжет, образлар силсиласи бўлмагани ҳолда, халқ донолигининг маҳсули бўлган 400 дан ортиқ мақол ва ҳикматли сўзлар жамланган. Рожий мақол ва маталларни шеърӣ йўлда изоҳлари билан беради, уларга ўз муносабатини билдиради. Рожий "Зарбулмасал"идаги мақол ва иборалар ижтимоий-сиёсий характердадир. Ижтимоий мазмундаги мақоллар ҳаётдаги аниқ шахсларга қаратилган бўлади.

"Зарбулмасал"нинг яна бир ўзига хос намунаси зулфисонаий шоир Нозил Хўжандий (XIX аср) қаламига мансуб. Бу асарни зарбулмасал-рубойи деб аташ мумкин: Ҳар бир рубойи мазмунан битта мақол билан боғлиқ бўлиб, мақол унинг тўртинчи — ҳулоасавий мисрасини ташкил қилади:

Оқил эли бир иш тутар, йўқ анга бир гадир-будур;

Жоҳил эса қилур они жаври уза шатир-шутур.

Они билиб бу сўз деди ахли камоли ҳақпараст:

"Болага токи иш буюр, орқасидан ўзунг югур".

КУЛЛИЁТ

Куллийёт (ар.: жамъ, ҳаммаси) — бирор ижодкорнинг барча асарлари жамланган мажмуа. Куллийёт учун хос хусусият — барча асарлар (назм, наср

ва ҳоказо) бир муқова ичида бўлиши лозим. Масалан, Навоий куллийётининг Истанбул (1496-1497) нусхаси таркиби қуйидагича: 1. Муножот. 2. Дебоба. 3. Арбаин ҳадис. 4. Сирож ул-муслимин. 5. Назм ул-жавоҳир. 6. Лисон ул-тайр. 7. Насоим ул-муҳаббат. 8. Хайрат ул-аброр. 9. Лайли ва Махнун. 10. Фарҳод ва Ширин. 11. Саъбаи сайёра. 12. Садди Искандарий. 13. Фаройиб ус-сигар. 14. Наводир уш-шабоб. 15. Бадоеъ ул-вабат. 16. Фавойид ул-қибар. 17. Махалис ул-нафоис. 18. Таърих анбиъ ва ҳукамо. 19. Таърих мулуки Ажам. 20. Холоти Саййид Ҳасан. 21. Холоти Пахлавон (Мухаммад). 22. Вақфия. 23. Мезон ул-авзон. 24. Хамсат ул-мутаҳаййирин. 25. Муҳокамат ул-луғотайн. 26. Муншаот.

Туркий мунозара унсурлари Маҳмуд Кошгарийнинг "Девону лугат ат-турк" асарида учрайди (Қиш ва Ёз айтишуви, мураббаъ шаклида).

XV асрда бу жанрнинг учта оригинал намунаси юзгага келди: 1. Юсуф Амирий, "Чоғир ва банг мунозараси" (насрий). 2. Яқиний, "Ўқ ва Ёй мунозараси" (насрий). 3. Аҳмадий, "Созлар мунозараси" (маснавий).

XVIII асрда яшаб ижод этган Нишотий мунозаранинг бешта ўзига хос намунасини (маснавий ва насрий) яратди (1771): "Боз ва Бўлбул", "Гул ва Даф", "Най ва Шамшод", "Қосаи Чин ва Наргис", "Бинафша ва Чанг".

Гулханийнинг "Зарбулмасал"ида ҳам сюжет ривож (воқеалар ривож) қушларнинг баҳси асосига қўрилган. Ҳамза Ҳакимзодаанинг шеърӣ «Мева-

Ёқубжон ИСҲОҚОВ

СЎЗ САНЪАТИ СЎЗЛИГИ*

Куллийёт тузилгандан кейин — 1500 йили ёзилган "Маҳбуб ул-қулуб", шунингдек, "Рисолаи муфратот" ҳам бу тўпламга кирмай қолган.

МАНОҚИБ

Маноқиб (ар.: «манқабат»нинг кўплиги): 1. Яхши сифат, гўзал хислатлар. 2. Бирор шахснинг яхши хислатлари, қароматлари тавсифига бағишланган асар. Маноқиблар, асосан, муайян мазҳаб ёки тасаввуф тариқатининг атоқли намояндалари ҳаётига бағишланган бўлиб, улар шахсияти билан боғлиқ реал воқеалар турли ривоятлар пардасига ўралган ҳолда муволағили тарзда тасвирланган.

Маноқиб тасвир объекти бўлган зотнинг энг яқин муриди ёки шоғирди томонидан ёзилган. Арабий ва форсий маноқибларнинг юзлаб намуналари маълум. Боқирнинг Баҳовуддин Нақшбандга бағишланган, Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувонийнинг ўз пири муридига бағишланган "Мақомоти Юсуф Ҳамадоний" номли асарлари ўзбек тилига таржима қилинган (М.Ҳасанин, С.Сайфуллох томонидан).

Маноқиблар, гарчи мемуар характерида бўлса-да, афсонавий характердаги ривоятларнинг қоришиб кетиши уларни ўзига хос жанр сифатида этироф этишга имкон беради. Бу жанр тарихининг мутлақо янги бошқичи Алишер Навоий номи билан боғлиқ.

МУНОЗАРА

Мунозара (луғатда: мувоҳаса, тортишув) — Шарқ мумтоз адабиётида муайян мавқе касб этган рамзий-аллегорик жанр.

Мунозарада икки томон бирор масалада ё ўзларининг фазилат ёки қобилиятда устун эканликлари ҳусусида бир-бирлари билан баҳс юритади. Баҳс, одатда, бир-бири билан боғлиқ (ўқ ва ёй, гўй ва чавгон, гул ва шароб, шам ва парвона, банг ва чоғир) ёки бир-бирига зид бўлган (кеча ва кундуз, ер ва осмон, бўлбул ва лочин(боз), мусликий асбоблар, мева-лар ва ҳоказо) нарсалар ўртасида кескин тортишув тарзида ўтади.

Муаллифининг асосий гоёси ташхис, никто ва тавсил санъатлари асосига қўрилган рамзий тасвир жараёнида намоён бўлади.

Мунозаранинг илдизлари "Асурик дарахти" (II—III асрлар) асарига боради. Биринчи форсий мунозаралар Асади Тусий (XI) қаламига мансуб. Унинг мунозаралари қасида шаклида битилган. XIII асрдан бошлаб бу жанр (Унсурӣ, Анварӣ, Саъдий, Салмон ва бошқалар) маснавий шаклига эга бўлади.

Муншаот (ар.: иншолар, яъни муншӣ — котиблар ёки бошқа шахслар томонидан ёзилган ёзишмалар). Шарқ адабиётининг ўзига хос наср турларидан бири (эпистоляр жанр).

1. Бевосита ҳаётӣ эҳтиёж туфайли юзгага келган ушбу жанрнинг муайян қонун-қоидаларни шаклланган ва уларга риоя қилмоқ ҳар бир котиб ёки мактуб эгаси учун қатъий талаб ҳисобланган.

Подшоҳлар, давлат арбоблари номидан жўнатилган расмий хат ва мактублар девондаги мутахассис котиб (мирза, мунишӣ)лар томонидан битилган. Шунинг учун ҳам иншонинг турлари ва талаблари намуналар асосида тавсиф қилинган махсус қўлланмалар юзгага келган. "Дастур ул-қотиб фи таъин ул маротиб" (Ҳиндушоҳ Нахчивонӣ), "Махзан ул-иншо" сингари ўнлаб қўлланмалар тавсиф қилинган.

2. а) Бир шахсга мансуб мактублар мажмуаси ҳам муншаот деб аталган. Бу жанрнинг туркий адабиётдаги дастлабки мукаммал намунаси Алишер Навоийнинг юздан ортиқ иншо-мактубларини ўз ичига олган "Муншаот"и ҳисобланади.

Бу мажмуанинг назарий ва амалӣ аҳамияти ҳақида муаллифининг "Муқаддима"да баён қилган қуйидаги изоҳларидан етарли тасаввур ҳосил қилиш мумкин: "...Хурматли ҳамсуҳбатлар ва азиз дўстларга "шуни баён қилинадики, туркий халқлар ёзишмаларида ва бу халқнинг идрокли кишиларга ўзларининг мақсад, тилак ёки хабарларини баён қилмоқчи бўлиб, бировдан бировга хат ёзилса ёки бир киши ўзига келган мактубга жавоб ёзиб, хат келтирган кишидан қайтарса, ёзган мактубининг сўзлари (бадийи) нозикликлардан йироқ, таркиби (сатр ва мисралари) гўзалликлардан узоқ эди. Ва ифодасида чиройли шеърӣ парчалар қўринмас, мазмунни эса ранго-ранг байтлар билан безалмас эди... Ҳаёлимга шундай фикр келдики, туркий тилдаги мактубларни ҳам шу тарзда (яъни форсий намуналар каби) битгаймен ва бу тилдаги номаларни ҳам ўша тартибда оз вақт ичида шу тариқа, ёзилган хатлар тўпланиб ва номалар йиғилиб қолган эди, ушбу саҳифаларга қайд этилди".

б) Муншаот бир неча шахс ёзишмаларидан таркиб топиши ҳам мумкин. Масалан, "Навоий альбому" номи остида шуҳрат қозонган мажмуа 16 муаллифининг 594 мактубидан таркиб

топган (Абдурахмон Жомӣ, Хожа Ахрори Валий ва бошқалар).

Навоий замондоши Абдулвосеъ Муншӣнинг шогирди Аҳмад Хофӣ томонидан тузилган "Маншав ул-иншо" тўплами ҳам ана шундай муншаот бўлиб, бу тўпланда Абдулвосеъ Муншӣнинг Навоийга йўллаган хати ҳам мавжуд. Бу тўплам 1978 йили Техронда нашр этилган.

НАЪТ

Наът (ар.: таъриф, тавсиф, мактов) — мумтоз адабиётда ҳамда муножотдан кейин турли шарт бўлган муҳим унсурлардан бўлиб, Пайгамбар (с.а.в.), унинг саҳобалари ҳамда яқинлари таъриф тавсифига бағишланади.

Наът дostonлар, девонлар, тарихӣ-илмӣ асарлар муқаддимасида келтирилади. Лекин фақат наътнинг ўзидан иборат бўлган лирик(ғазал, мухаммас...) шеърлар, махсус ёзилган қасидалар ҳам кўп учрайди. "Хайрат ул-аброр"да келтирилган 5 наътнинг ҳар бири қасиданинг мадҳ қисмини эслатади (26-, 28-, 32-, 34- ва 53-байт). Кейинги дostonларда иккитадан наът келтирилган. Навоий ғазалиётда ҳам фақат наътдан иборат шеърлар учрайди. Масалан, биринчи расмий девон "Бадоеъ ул-бидо"да ҳар бири тўққиз байтли иккита наът ғазали ёнма-ён жойлашган:

1. Эй нубувват хайлига хотам бани Одам аро!

Гар алар хотам, сен ул отким, бўлур хотам аро...

2. Зиҳи жавлонгаҳинг афлук уза майдони "Бз адно"! Буроқинга тўқуз гунбаз бу тўққуз гунбаз хазро...

Қитъа:

Мухаммади арабий шаъни ондин азъам эрур,

Ки нуқс бўлғай ўза бўлса нафийга қойил.

Қўёш ашиъасига лаъба андин ортуқ эрур,

Ки зарра касрати бўлғай зифисга қойил.

НОМА

Нома (форс.: хат, мактуб) — мумтоз адабиётда салмоқли мавқега эга бўлган лиро-эпик жанр. Нома ошқининг машуқага йўллаган мактублари тарзида ёзилганлиги туфайли ана шундай ном билан аталган. Авҳадӣ қаламига мансуб биринчи форсий нома — "Даҳнома" 1306-1307 йили яратилган.

Туркий тилдаги адабий номанинг асосчиси Хоразмий (XIV) бўлиб, 1353 йили ўзининг "Мухаббатнома"си билан бу жанрнинг туркий адабиётдаги тарихий тараққиёти учун замин ҳозирлаган.

"Мухаббатнома"нинг таркиби аънавий муқаддима(ҳамд, наът, ҳукмдор Мухаммад Хўжабек мадҳи, васф ул-хол), ошқиннинг маҳбубига йўллаган ўнта(ўн биринчи форсий нома кейин илова қилинган) номаси, муножот ва «Хотимат ул-қитоб»дан иборат. Барча номалар маснавий йўлда битилган.

"Мухаббатнома" таъсирида XIV асрнинг охири — XV асрнинг биринчи ярмида "Латофатнома" (Хўжандӣ), "Даҳнома" (Амирий), "Таашшуқнома" (Сайид Аҳмад) каби туркий номалар юзгага келган.

Тарихда "нома" деб аталадиган бошқа турдаги (тарих, мемуар, жанг-нома дostonлар) асарлар ҳам кўплаб яратилган. Лекин уларда "нома" бошқа вазифи адо этади: "Шоҳнома" (Шоҳлар ҳақидаги асар), "Зафарнома" (Зафарли юришлар ҳақидаги асар), "Шайбонийнома" (Шайбонийхон ҳақидаги асар), "Саёҳатнома" (саёҳат таассуротлари ҳақидаги асар), "Панднома" (панд-насихатлар тўплами) ва ҳоказо.

(Давомӣ бор.)

* Давомӣ. Аввали «Ma'rifat»нинг 81-сониди.

Илгари савдо-сотиқ ривожланган, савдогару хунарманд, косибдан тортиб илму хунар аҳлигача жамланган кичик ҳудудлар ҳам шаҳар мақомига эга бўлган. Албатта, инсоният шаҳарлар пайдо бўлишига қадар жуда катта тарихий жараёни бошидан кечирган. Шаҳарлар маъмурий марказ сифатида мамлакат ҳаётида катта ўрин эгаллаб, бир неча йиллар ўтиб цивилизациянинг таянч нуқтасига айланган, қишлоқлардан кўлаб аҳоли кўчиб ўрнаша бошлаган. Эндиларда эса шаҳарлар пайдо бўлиши учун бир неча ўн йиллар эмас, 5-10 йил кифоя. Урбанизация жараёнининг бу даражада тезлашиши юксак тараққиёт билан бир қаторда кўпгина муаммоларни ҳам келтириб чиқармоқда.

Тарихга назар ташласак, 1800-йилларда ер юзида фақатгина Лондон аҳолиси 1 млн. нафарга етган биринчи йирик шаҳар бўлган, 1900 йилга келиб 10 та, 1950-йилларда эса 78 та шаҳар миллионлик довини забт этган. 2000 йили эса, миллиондан ортиқ аҳолига эга шаҳарлар сони 400 тадан ошди ва бу шаҳарларда ер юзи аҳолисининг қарийб 40 фоизи истикомат қилади.

Статистик маълумотларга кўра, 2010—2015 йилларда 80 та йирик шаҳарда аҳоли сони 4 млн.дан ортади. Бу эса ер юзи аҳолисининг ҳар тўртинчиси шундай шаҳарда истикомат қилишини аңглатади. Бугунги кунда 30дан ортиқ «супершаҳарлар»нинг ҳар бирида 5 млн.дан ортиқ аҳоли истикомат қилади. Булар асосан дунёнинг ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларидаги гуллаб-яшнаётган, иқтисодий тараққиёти барқарор, фаровон ҳаёт кечириш учун барча шарт-шароитлар мўҳайё мегаполис ва пойтахтлардир.

Жаҳон бўйича юқори даражали урбанизациялашган мамлакатлар сирасига Европанинг Буюк Британия, Швеция, Германия, Дания, Франция, Нидерландия; Шимолий Американинг АҚШ ва Канада, Осиёдаги Қатар, Хитой, Япония мамлакатлари, шунингдек, Австралия ва Янги Зеландияни киритиш мумкин. Бундай мамлакатлар аҳолисининг атиги 20 фоизигина қишлоқларда истикомат қилади.

Аҳолиси нисбатан кам бўлган Гонконг, Сингапур, Науру, Монако сингари шаҳар-давлатлар дунё мекъисада урбанизация даражаси юқори мамлакатлар қаторида ўрин эгаллашга интилаётган бир пайтда Бурунди, Папуа, Уганда, Тринидад-Тобаго каби давлатлар шаҳарлашиш борасида бир қатор муаммоларга дуч келаётди.

Сабаби, маҳаллий аҳоли ўтроқ дехқончилик билан шуғулланади ва бошқа жойга кўчишни истамайди.

Албатта, шаҳар мақомига эга бўлишда ҳар бир ҳудуд ёки мамлакатнинг ўз хусусиятидан келиб чиқилади. Унда асосан аҳолининг сони ва маъмурий аҳамияти инобатга олинади. Масалан, АҚШда 2,5 минг кишидан ошса,

си нихоятда тез кўпайди ва бу ҳолат дунёнинг кўпгина давлатлари, минтақаларида ҳам кузатила бошланди. Шунини айтиш керакики, айни пайтда урбанизация даражаси энг юқори деб эътироф этиладиган АҚШда 1790 йилги беш фоизгина аҳоли шаҳарларда яшаган, холос.

XX асрнинг иккинчи ярмида эса шаҳарликлар сони кўпайиши баробарида, йирик шаҳарларда иқтисодий ва ижтимоий соҳалар ҳам ривожланди, ҳудудлар кенгайиб, яқин атрофдаги қишлоқларни ҳам ўз ичига қўшиб олиб, йирик агломерацияларга айланди. Агломерациялар эса бириктиб, катта-катта мегаполисларни вужудга келтирди. Ана шундай усулда шаклланган мегаполислардан бири Босваш бўлиб, унинг аҳолиси 45 млн. кишидан иборат, у ўз ичига Атлантика океани соҳилларидаги Бостон, Нью-Йорк, Филадель-

ражадаги урбанизация кузатилиб, 6,3 фоизни ташкил этганди. Бугунги кунга келиб Африка материгида қишлоқ жойларида 62,1 фоиз одамлар яшайди. Бироқ ҳисоб-ки-тобларга кўра, яқин 15 йил ичида Африка китъаси аҳолисининг 10—17 фоизгача шаҳарлашиши кузатилиши мумкин. Чунки урбанизация жараёни бу ерда бирмунча тезлашган ва йилга 3,5 фоизни ташкил этмоқда.

Африка китъасидаги энг юқори урбанизация даражасини шимолий минтақаларда кузатиш мумкин. Шимолий Африкада 54 фоиз кўрсаткич қайд этилса, Жанубий Африкада 39, Марказий Африкада эса 36 ва Ҳинд океанининг ғарбий қисмида жойлашган оролларда 32 фоизга етади. Энг кам натижалар эса Шарқий Африка ҳудудига тўғри келиб, у ерда 23 фоиз аҳоли шаҳарларда умргузаронлик қилади.

Bilasizmi?

яқин аэрокукун ҳавога кўтарилади. Шу боис дунёдаги энг йирик шаҳарларнинг 100дан ортиги бугунги кунда экологик жиҳатдан ночор аҳволда. Бу вазиятнинг олдини олиш учун бир қатор лойиҳалар амалга оширилиб, экологик барқарорликни таъминлаш мақсадига тадбирлар ўтказилапти. Хусусан, шаҳар мекъисада оммавий веломарфон кунлари, кўчат ўтказиш, кўкаламзорлаштириш ишлари олиб борилмоқда.

Иссиқ ва зарарли моддалар таъсири йирик шаҳарлар атроф-муҳитига жиддий зарар етказиши баробарида, агломерациядан 50 км. узоқликдаги ҳудудларга ҳам жиддий хавф солади. Саноатлашиш оқибатида шаҳарнинг манзараси, табияти ўзгаради ва бунинг натижасида тарихийлик ва замонавийлик уйғунлигига футур етади.

Албатта, урбанизациянинг турфа хиллиги бир жиҳатдан ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларнинг иқтисодий ўсишини ҳам кўрсатади. Шаҳар аҳолисининг кўпайиши у ерда яшаш шaroитини бироз қимматлаштиради. Уй-жой, коммунал тўловлар нархи ҳам ортади. Бундан ташқари, урбанизация даражаси кўпгина ривожланаётган мамлакатларда ку-

ДУНЁ АҲОЛИСИНING НЕЧА ФОИЗИ ШАҲАРДА ЯШАЙДИ?

Хиндистонда 5 минг, Голландияда 20 минг, Японияда 30 минг, Швеция, Дания ва Финляндияда 200 минг нафардан кўп киши яшаган ҳудудга шаҳар мақоми берилади.

Статистик маълумотлар шуни кўрсатадики, XX асрда шаҳарлар аҳолиси мисли кўрилмаган даражада тезкорлик билан ўсди. Бунга асосий сабаб сифатида фан-техниканинг юксак тараққий этиши, яшашга қулай жойларни ўзлаштириш, одамларни ана шу ерларга кўчириш ишларини келтириш мумкин. XX аср бошларида шаҳарликларнинг умумий сони 220 млн.ни ташкил этган бўлса, аср сўнгига келиб бу кўрсаткич 2276 млн.га етди. Юзйиллик бошида шаҳарларда одамларнинг 14 фоизи яшаган бўлса, бир аср ичида сайёрамизнинг 45 фоиз аҳолиси шаҳарликка айланди. Шунинг баробарида қишлоқ аҳолиси 86 фоиздан 55 фоизга пасайди.

Биринчи маротаба Европа ва Шимолий Америкада XIX асрда бошланган урбанизация жараёнида шаҳар аҳоли-

фия, Балтимор, Вашингтонни қамраб олади. Япониядаги Тинч океани соҳилларини бирлаштириб олган Токайдо мегаполисида эса 60 млн. киши истикомат қилади.

Ўзига хос тарзда "тармоқланаётган", яъни ёнидаги ҳудудларни қўшиб олаётган "уддабурон" мегаполислар сирасига Мехико, Сан-Паулу, Токио, Нью-Йоркни ҳам киритиш мумкин. Уларнинг аҳолиси 20 млн. атрофида бўлиб, кўчиб келиш ва туғилиш эвазига янада ортиб бораётир.

Урбанизация даражаси аксарият ҳолларда мамлакатнинг табиий хусусиятлари, иқтисодий имкониятлари билан боғлиқ. Шунга мувофиқ, шартли равишда шаҳарлашишни юқори (50 фоиздан ортиқ кўрсаткичга эга), ўрта (20—50 фоиз оралиғида) ва қуйи (20 фоиздан паст) даражаларга бўлиш мумкин.

Урбанизация жараёнига назар ташласак, турли материкларда турлича вазиятни кузатиш мумкин. Масалан, Шимолий Америка, Европанинг ривожланган мамлакатлари ва Лотин Америкаси, Жануби-шарқий Осиё, Австралияда 71—75 фоизни ташкил этади ва бу юқори даража дея баҳоланади. Нисбатан қуйи даража эса Осиёнинг асосан Жанубий ва Жануби-ғарбий қисми ҳиссасига тўғри келади. Улар аҳолисининг 27—34 фоизи шаҳарда яшайди.

Африканинг саноатлашган давлатларида шаҳарлашиш даражаси ўртача кўрсаткичга эга бўлса, эндигина ривожланаётган мамлакатлар ва аграр соҳага иxtисослашган давлатларда аҳолининг асосий қисми қишлоқларда истикомат қилади.

Бундан уч йил илгари Африканинг Малави мамлакатиде китъадаги энг юқори да-

Урбанизация жараёнининг ижобий томонлари шундаки, аҳоли илм-фан ютуқларидан теzkор хабардор бўлиш, савдо-сотиқда кенг танловнинг мавжудлиги, техник иxtirolарда иштирок этиш ва уларни амалиётда қўллаш учун етарли шaroитларнинг яратилганлиги каби имкониятларга эга бўлади. Аммо шунга қарамай шаҳарликлар олдиде бир қатор муаммолар ҳам кўндаланг туриши мумкин.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг иқтисодий ва ижтимоий масалалар бўйича департаменти маълумотларига кўра, АҚШнинг 60 фоиз аҳолиси агломерацияларга туташ посёлка, кичик шаҳарчаларда яшайди. Бунинг натижасида ўша минтақаларда кўпгина иқтисодий, экологик муаммолар юзга келаётир. Атмосферага чиқарилаётган зарарли газларнинг 80 фоизи айнан йирик шаҳарлар ҳиссасига тўғри келади. Улар йилига атроф-муҳитга 3 млрд. тонна қаттиқ чиқинди чиқаради, 500 м³ ҳажмда саноат ва техниканинг зарарли газлари, 1 млрд. тоннага

затилаётган ҳолат — сув таъминоти ва ундан фойдаланиш борасида ҳам бир қатор муаммоларни юзга келтираётганини таъкидлаш керак. Хусусан, Лотин Америкасидаги айрим давлатларда ичимлик суви бошқа минтақалардан ташиб келтирилади. Шаҳар аҳолисининг 70 фоизи махсус қувурлар ёрдамида олиб келинган сувдан фойдаланади.

Тадқиқотчиларнинг аниқлашча, 2025 йилга бориб ер юзи аҳолиси 8,5 млрд.га етади ва уларнинг асосий қисми иқтисодий ривожланган, ривожланаётган «миллионер» шаҳарларда истикомат қилишни хоҳлаши табиий. Аммо шаҳар шовқинини хуш кўрмайдиган, аграр соҳа билан машғул ўтроқ аҳоли дехқончилик учун маъқул ҳудудларни афзал билишади. Эҳтимол, мана шу табиий хусусият шаҳарлашиш оқибатида юзга келадиган муаммоларга оз бўлса-да барҳам бериб, ҳудудий мувозанатни сақлаб туриши мумкин.

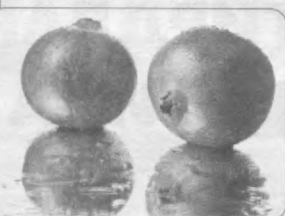
Олимжон ЖУМАОЕВ,
"Ma'rifat" мухбири

АНОР ТОМИРЛАР САЛОМАТЛИГИНИ ТАЪМИНЛАЙДИ

«The Times of India» нашрининг ёзишича, анор қон томирларидаги ортиқча ёглари эритиш хусусиятига эга бўлиб, унинг таркибидagi антиоксидантлар томирлар деворининг эластиклигини мустахкамлайди.

Бу мева кўплаб фойдали элементлар, жумладан, юрак қон-томир тизими учун химоя воситасини ўтовчи ва томирларнинг қисқариб-кенгайишига ёрдам бериб, қоннинг меъёрида оқшишни таъминловчи полифенолларга бой.

Олимпларнинг қайд этилишича, анор шарбати кўрак беги саратонига қариши самарали восита ҳисобланиб, уни кўпроқ истеъмол қилиш орқали хасталикнинг олдини олиш мумкин. Ушбу мева зарарли холестериндан халос бўлишда ва фойдали ёғ қатламларининг кўпайишида ижобий таъсир кўрсатади.

Шу боис, шифокорлар юрак қон-томир хасталигига чалинган кишиларга анор истеъмолига қатъий қаршилик билан қарайди. Анор тоғай тўқималарининг қариш жараёнини секинлаштириб, бўғимлар ҳаракатига ижобий таъсир кўрсатиш хусусиятига ҳам эга.

ТУНДА ҲАМ ИШЛАЙДИГАН ҚУЁШ ЭЛЕКТРОСТАНЦИЯЛАРИ

Кўпчиликка маълумки, Қуёш энергиясига асосланган электростанциялар фақатгина кундуз кунлари фаолият кўрсатишга мослашган. Қуёш нурлари сўниши билан улар ҳам ишлашдан тўхтайдилар. Бироқ олимплар ушбу муаммонинг ечимини топган кўринади.

Гап шундаки, АҚШнинг Аризона штатида жойлашган йирик Solana электростанциясида катта ҳажмдаги эритилган туз захиралари ёрдамида Қуёш ботганидан сўнг олти соатгача электр энергиясини ишлаб чиқариш йўлга қўйилди.

САЛОМАТЛИКНИ НАЗОРАТ ҚИЛУВЧИ ЯНГИ ҚУРИЛМА

Спорт либослари ишлаб чиқарувчи дунёга машҳур Nike компанияси фаол турмуш тарзини одат қилган кишилар учун янги қурилма — «Nike+ Fuelband SE» мосламасини намойиш этди.

Янги маҳсулот бошқа шу каби қурилмалардан ўзининг ёрқин ва ажойиб кўриниши ва қўшимча вазифалари билан ажралиб туради. Эндиликда қурилма ёрдамида спорт билан шуғullanувчилар ўз саломатликлари ҳақида маълумот олишлари, босиб ўтилган масофа ҳамда сарф этилган энергиядан хабардор бўлиб боришлари мумкин.

Билағузук кўринишидаги янги қурилма эгилувчан бўлиб, об-ҳаво инжикликлариға чидамли. Дам олиш вақтида эса қурилма автоматик равишда ҳисоб-киتابни тўхтатади. Қурилмани компьютер ёки смартфон билан уловчи Bluetooth 4.0 протоколи ҳам мавжуд. Тугмачани икки марта босиб орқали вақтнинг аниқлаш мумкин. Шунингдек, у ҳар соатда машғулотлар вақтини эслатиб туради.

Янги ускуна смартфонлар учун махсус илова дастурига эга бўлиб, унинг ёрдамида ҳаракат фаоллигини кузатиш мумкин. Ушбу натижага эришиш учун қурилма эгалари бир соат давомида камида беш дақиқа фаол ҳаракатда бўлишлари лозим. Шу орқали кишилар кунлик фаолликни кузатиб бориш имкониятига ҳам эга бўладилар.

С.РУСТАМОВ тайёрлади.

реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама

ТАНЛОВГА ТАКЛИФ

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги 2014-2015 ўқув йили учун куйидаги ўқув фанлари бўйича Давлат таълим стандартлари ва ўқув дастурлари асосида куйидаги муаллифлар ўртасида умумтаълим мактабларининг 2-, 3-, 8-, 9-синфлари учун дарсликлар ва ўқув-методик комплексларни ишлаб чиқиш бўйича

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

2014-2015 ЎҚУВ ЙИЛИ УЧУН ТАНЛОВ АСОСИДА ЯРАТИЛАДИГАН
ДАРСЛИК ВА ЎҚУВ-МЕТОДИК КОМПЛЕКСЛАР РЎЙХАТИ

Фан номи	Синфи	Муаллифларнинг Ф.И.Ш.
Меҳнат таълими (таълим ўзбек, рус ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун)	8	Замира Саттарова, Назокат Абдусаломова, Насиба Аҳмедова Шавкат Шарипов, Назрулла Муслимов, Кумри Абдуллаева, Одил Қўйсинов Исмоил Каримов, Ўтамжон Тоҳиров, Миножат Махсимова Хафиза Салимова, Акбарали Миртазоев, Феруза Қадирова
Меҳнат таълими (таълим ўзбек, рус ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун)	9	Замира Саттарова, Назокат Абдусаломова, Насиба Аҳмедова Шавкат Шарипов, Назрулла Муслимов, Кумри Абдуллаева, Одил Қўйсинов Исмоил Каримов, Ўтамжон Тоҳиров, Миножат Махсимова Хафиза Салимова, Акбарали Миртазоев, Феруза Қадирова
Русский язык (таълим ўзбек ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун)	8	Рожнова Марина, Яминова Умидда Сергеева Наталья, Корчуганова Оксана
Русский язык (таълим ўзбек ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун)	9	Усманова Раҳима, Қадиров Камалиддин Сергеева Наталья, Корчуганова Оксана
Русский язык (таълим ўзбек ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун)	2	Абдурасулова Зарифа Зулпихаров Анваржон, Абдураимова Зулфия
Русский язык (таълим ўзбек ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун)	3	Сергеева Наталья Корчуганова Оксана, Исламбекова Санаат

Танлов Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонунчилиги ҳамда Халқ таълими вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган тартиб-қоидалар асосида ўтказилади.

Танловда иштирок этувчи муаллифлар гуруҳлари тайёрлаган дарслик ва ўқув-методик комплексларнинг тўлиқ ишланган нусхалари ва ҳужжатларини 2014 йил 18 февраль кунини Тошкент вақти билан соат 14:00га қадар Тошкент ш., Фурқат кўчаси, 174-уй манзили бўйича Республика таълим марказига топширишлари лозим.

Танловда қатнашаётган муаллифлар гуруҳлари танлов ҳужжатларини 2013 йилнинг 21 октябрдан бошлаб ҳар кунини (шанба ва якшанба кўнларидан ташқари) Тошкент вақти билан соат 10:00дан 18:00гача куйида кўрсатилган манзилдан олишлари мумкин.

Тошкент ш., Фурқат кўчаси, 174, Республика таълим маркази.

Мурожаат учун телефон: 227-04-12; 245-18-50

Танлов ҳужжатлари иштирокчиларга бепул берилади.

Танлов таклифлари 2014 йил 18 февраль кунини соат 15:00да барча иштирокчилар вакиллари иштирокида очилади. Танловга кечикиб топширилган таклифлар очилмаган ҳолда иштирокчиларга қайтарилади.

Халқ таълими вазирлиги томонидан эълон қилинган умумтаълим мактабларининг 2-, 3-синфлари учун 2014-2015 ўқув йилида чоп этиладиган дарсликлар ва ўқув-методик қўлланмаларни яратувчи муаллифлар танлови

ҲОЛИБЛАРИ
РЎЙХАТИ

Фан номи	Синфи	Муаллифларнинг Ф.И.Ш.
Русский язык (таълим ўзбек ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун)	2	Абдурасулова Зарифа Зулпихаров Анваржон Абдураимова Зулфия
Русский язык (таълим ўзбек ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун)	3	Сергеева Наталья Корчуганова Оксана Исламбекова Санаат

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги
Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази

2013 йилда академик лицей ва касб-хунар коллежлари учун ўқув-лаборатория асбоб-ускуналари, ошпазлик ва спорт жиҳозлари, тикувчилик ва чилангарлик устахона жиҳозлари, замонавий компьютер техникалари, йўл ҳаракати қоидаси хонаси жиҳозлари ҳамда мебеллар харид қилиш бўйича ўтказилган тендер савдолари натижалари бўйича Тендер комиссияси томонидан ғолиб деб топилган корхоналар рўйхатини эълон қилади.

1. МЧЖ «Ittifoq»	7. МЧЖ «Barkamol Biznes
2. ХФ «Asia-Sport-S»	Servis»
3. МЧЖ «Mash Xim»	8. МЧЖ «Asaka Eco Plast»
4. МЧЖ «Stekloplastik»	9. МЧЖ «Otabek»
5. КК «Mini Teks»	10. МЧЖ «Art Furniture»
6. МЧЖ «Далварзин таъмирлаш заводи»	11. МЧЖ «Perfect profiles»
	12. МЧЖ «Renessans-sas»

Тошкент архитектура-қурилиш институти қошидаги академик лицей жамоаси шу лицейнинг ётақчи ўқитувчиси Азиз Нурматовга онаси

Хикоят МАХКАМБОВЕВанинг вафоти муносабати билан ҳамдардик билдиради.

Тошкент архитектура-қурилиш институти қошидаги академик лицей жамоаси шу лицейнинг бош ўқитувчиси Овлоқул Қудратовга акаси

Эргаш ҚУДРАТОВнинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор қилади.

Республика болалар кутубхонаси жамоаси кутубхона бўлими бошлиғи Умида Адиловага онаси

ИНОЯТ аянинг вафоти муносабати билан ҳамдардик билдиради.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети кафедраларида мавжуд куйидаги бўш (вакант) ўринларга ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ:

КАФЕДРА МУДИРИ ЛАВОЗИМИГА:

1. "Бошлангич таълим методикаси" кафедраси (1).

ДОЦЕНТ ЛАВОЗИМИГА:

1. "Ўзбек тилшунослиги" кафедраси (1).
2. "Умумий педагогика" кафедраси (1).
3. "Хаёт фаолияти хавфсизлиги" кафедраси (1).
4. "Ботаника, экология ва ҳужайра биологияси" кафедраси (1).
5. "Зоология, анатомия ва физиология" кафедраси (1).
6. "Биология ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).

КАТТА ЎҚИТУВЧИ ЛАВОЗИМИГА:

1. "Тарих" кафедраси (1).
2. "Фалсафа" кафедраси (1).
3. "Демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти" кафедраси (1).
4. "Давлат ва ҳуқуқ асослари" кафедраси (0,75).
5. "Ўзбекистон тарихи" кафедраси (1).
6. "Рус ва чет эл адабиёти" кафедраси (1).
7. "Рус тили ва адабиёти ҳамда уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
8. "Табиий таълим йўналишларида чет тиллар" кафедраси (0,5).
9. "Гуманитар таълим йўналишларида чет тиллар" кафедраси (1).
10. "Ўзбек адабиёти" кафедраси (0,75).
11. "Ўзбек тилшунослиги" кафедраси (1).
12. "Қозоқ тили ва адабиёти ўқитиш методикаси" кафедраси (0,75).
13. "Информатика ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
14. "Физика ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
15. "Математик анализ" кафедраси (1).
16. "Бошлангич таълим методикаси" кафедраси (1).
17. "Педагогика" кафедраси (1).
18. "Психология" кафедраси (0,75).
19. "Умумий педагогика" кафедраси (1).
20. "Чизмачилик ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
21. "Амалий санъат ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
22. "География ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
23. "Кимё ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).

24. "Зоология, анатомия ва физиология" кафедраси (1).

25. "Умумтехника фанлари" кафедраси (1).

ЎҚИТУВЧИ ЛАВОЗИМИГА:

1. "Миллий ғоя ва маънавият асослари" кафедраси (0,75).
2. "Демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти" кафедраси (0,75).
3. "Давлат ва ҳуқуқ асослари" кафедраси (0,75).
4. "Тарих ва ижтимоий фанларни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
5. "Рус тили ва адабиёти ҳамда уни ўқитиш методикаси" кафедраси (0,5).
6. "Инглиз тили назарияси ва методикаси" кафедраси (1).
7. "Инглиз тили амалий курси" кафедраси (0,5).
8. "Табиий таълим йўналишларида чет тиллар" кафедраси (0,75).
9. "Гуманитар таълим йўналишларида чет тиллар" кафедраси (0,75).
10. "Ўзбек адабиёти" кафедраси (0,25).
11. "Умумий тилшунослик" кафедраси (0,5).
12. "Ўзбек тилшунослиги" кафедраси (1).
13. "Информатика ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
14. "Бошлангич таълим педагогикаси ва тарбиявий иш методикаси" кафедраси (0,25).
15. "Бошлангич таълим методикаси" кафедраси (1).
16. "Коррекцион педагогика" кафедраси (1).
17. "Психология" кафедраси (0,75).
18. "Мақтабгача таълим" кафедраси (0,5).
19. "Умумий педагогика" (1).
20. "Умумий психология" кафедраси (0,25).
21. "Чизмачилик ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (0,5).
22. "Мусиқа ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (0,5).
23. "География ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (0,75).
24. "Ботаника, экология ва ҳужайра биологияси" кафедраси (1).
25. "Кимё ва уни ўқитиш методикаси" кафедраси (1).
26. "Умумтехника фанлари" кафедраси (1).

Танловда қатнашишни хоҳловчилар танлов эълон қилинган кундан бошлаб 30 кун ичида қуйидаги манзилга ариза билан мурожаат қилишлари мумкин:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Юсуф Хос Ҳожиб кўчаси, 103-уй, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети ходимлар бўлими.
Мурожаат учун телефон: (8371) 255-68-70.

Маъмур Боймуродовга «Ўзбекистон халқ ўқитувчиси» унвони берилгани бежиз эмас. Бу — умрининг 45 йилини ёшлар таълим-тарбиясига бахшида этган қишлоқ муаллиминининг меҳнатларига муносиб баҳодир. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ўқитувчилар Бобош Расулов, Мурод Бобоев, Абдурахмон Баракаев, Ражаб Қурбонов каби фидойи устозлар қатори Маъмур Боймуродов ҳам бугун Қосон туман халқ таълими ходимлари фахрига айланган. Маъмур муаллим дастлаб Пўлати қишлоғидаги 73-, кейинроқ 62-мактабда фаолият олиб борди. Домланинг са-

Ta'lim fidoyilari

ШОГИРДЛАР АРДОҒИДА

боғини олган кўплаб шогирдлари география фани бўйича турли кўрик-танлов ҳамда мусобақаларда туман, вилоят, республика миқёсида мунтазам ғолиб бўлган. 62-мактабда шогирдлари билан бирга ташкил этган «География майдончаси» ҳамда ўқув хонаси ҳалигача туман география фани ўқитувчилари учун изланиш ўчоғи бўлиб келмоқда. Устозга ҳавас қилган кўплаб шогирдлари бугун унинг ишини давом эттиряпти. Олий тоифали география фани ўқитувчиси Ирода Жумаева ана шундай шогирдлардан ҳисобланади.

— Маъмур Боймуродов нафақат ўқитувчи сифатида, балки инсон сифатида ҳам биз учун намуна, — дейди Ирода Жумаева. — Менда география фанига қизиқиш шу инсон туфайли туғилган. Дарсларни жуда ҳам қизиқарли ўтар эдилар. Қайсидир мавзунини ўтсак ёки харита билан ишласак, албатта, ўзимизни ўша ерда юргандек ҳис этардик.

Домла бугун эъзозу эътибор оғунида яшамоқда. — Ўқитувчилик касби орқали ҳурмат-эътибор қозондим, — дейди устоз. — Ҳаётимни болаларсиз тасаввур эта олмайман. Гарчи ҳозир нафақада бўлсам ҳам, мактабни соғинаман. Ахир, шундай замонда ўқитувчилик қилиш катта бахт!

Зайни ШУКУРОВ,
Қосон туманидаги 62-мактаб директори

ҚАДРИ БАЛАНД УСТОЗ

Фидойи инсонларга касб машаққати ширин ташвишга айланади. Чортоқлик кекса педагог Қосимжон Ҳақимов ҳам шундай қалби зиёга, меҳр тафтига лиммо-лим инсон. Устозни барча бирдек ҳурмат билан тилга олади.

— Биз ўқитувчилик қилган кезлар замон оғир, шароит ночор эди. Мактаб биноси хароб, ўқув куроллари ва дарсликлар етишмасди, — дейди «Шухрат» медали соҳиби Қосимжон Ҳақимов. — Минг шукрки, бугун дориломон кунлар келди. Мустақиллик туфайли ўқитувчи ва мураббийлар меҳнати қадр топди. Айниқса, қишлоқ мактаблари ҳам шаҳар мактаблари каби обод бўлаётгани, замонавий асбоб-ускуналар, лаборатория жиҳозлари билан таъминланаётганини оламшумул воқеа дейиш мумкин.

Қарийб ярим асрлик фаолияти давомида минглаб ёшларни ўқитган устоз бугун ҳам панду насихатлари, маслаҳатлари билан таълим-тарбия ишига камарбаста. Домланинг шогирдлари орасида оддий устадан тортиб, фан номзодигача бор. Улар ҳар гал эҳтиром кўрсатишганида Қосимжон Ҳақимов ўтган умридан қониқиш туяди. Шу касбни танлаганидан хурсанд бўлади.

Замира РЕЖАББОВА,
Чортоқ туманидаги 8-мактаб ўқитувчиси

ОСИЁДА ТЕНГСИЗ ЎСМИРЛАРИМИЗ ЖАҲОН ЧЕМПИОНАТИДА

17 октябрь куни Бирлашган Араб Амирик-ларида бўлиб ўтадиган 17 ёшгача ўсмирлар ўртасидаги (U17) жаҳон чемпионатида старт берилди.

2014 йили Бразилияда ўтадиган жаҳон чемпионати, 2015 йили Австралида кечадиган Осиё кубоги финал босқичига саралаш ўйинлари бир муддат тин олган пайтда барча футбол ихлосмандларининг нигоҳи ушбу кичик мундиалга қаратилган. Ўзбекистонда ҳам кўрсатган спорт устози Дилшод Нуралиев бошчилигидаги Ўзбекистон ўсмирлар терма жамоаси ҳам иштирок этмоқда. Яна ҳам эътирофга сазовор жиҳати, ўсмирларимиз бу жаҳон чемпионатида китъа чемпиони сифатида ташриф буюриши. Хабарингиз бор, ўғлонларимиз Эронда кечган 16 ёшли ўсмирлар ўртасидаги Осиё

чемпионатида барча рақибларини енгиб бош совринни бошлари узра баланд кўтаришган эди. Бугун юртимиз фарзандларининг бундай юксак марраларни забт этаётганига мамлакатимизда спорт, ҳусусан, футболга давлат миқёсида юксак эътибор қаратилаётгани замин бўлмоқда. Юртбошимиз раҳнамолигида футболни ривожлантиришга қаратилган фармон ва қарорлар қабул қилинаётгани, футболга ихтисослаштирилган мактаб-интернатлар, профессионал клублар қошида футбол академияларининг ташкил этилиб, моддий-техник базаси мустаҳкамланаётгани «миллионлар ўйини» ривожига ҳисса қўшмоқда. Сир эмаски, юрт шаънини ҳимоя

қилаётган бу ўғлонлар ҳам ана шу футбол академияларию ихтисослаштирилган мактаб-интернатлар тарбияланувчиларидир.

С гуруҳидан жой олган ўсмирларимиз мундиалдаги биринчи учрашувини кеча Бирлашган Араб Амирикларининг Фужайра шаҳрида панамалик тенгдошларига қарши ўтказди. Ушбу гуруҳдаги яна бир учрашув Хорватия ва Марокаш терма жамоалари ўртасида бўлиб ўтди ва унда 1:3 ҳисоби қайд этилди.

ЖЧнинг дастлабки куни ўтказилган учрашувларда қуйидаги натижалар қайд этилди: А гуруҳидан ўрин олган Бразилия ўсмирлар терма жамоаси словениялик тенгдошлари устидан 6:1 ҳисобида устун келган бўлса, гуруҳнинг иккинчи ўйинида мезбонлар БАА ўсмирлари Гондурасга

Futbol

қарши кечган ўйинда (1:2) ютқазиб қўйишди. В гуруҳидаги баҳсларда эса Кот-д'Ивуар жамоаси Италия ўсмирларига кичик ҳисобда (0:1) имкониятни бой берган, уруғвайликлар эса Янги Зеландия жамоасини 7:0 ҳисобида енгиб, ҳозирча чемпионатнинг энг йирик натижасини қайд этиб туришибди.

Эртага чемпионатнинг иккинчи тур ўйинлари бошланади. Вакилларимиз 21 октябрь куни 2-тур ўйинини Марокаш ўсмирларига қарши ўтказди. Гуруҳдаги сўнгги ўйин 24 октябрь санасида Хорватия ўсмирлар терма жамоасига қарши бўлиб ўтади. Ҳамюртларимизга барча учрашувларда омад тилаб қоламиз.

А.ИСЛОМОВ

Bolalar sporti

Ёш авлодни ҳар томонлама баркамол ва соғлом ривожлантиришда жисмоний тарбиянинг ўрни муҳим. Ҳусусан, мактабгача таълим муассасаларида бу жиҳатта алоҳида эътибор қаратилиши бежиз эмас. Чунки болажонлар спорт билан қанчалик барвақт шуғулланса уларнинг жисмоний ривожланиши, қадди-қоматининг тўғри ўсиши таъминланади. Бугун юртимиздаги барча таълим муассасаларида ўғил-қизларнинг маънавий камол топиши билан бирга жисмонан етук бўлиб улғайишига ҳам алоҳида эътибор қаратишмоқда.

Айни кунларда мактабгача таълим муассасаларида тарбияланувчилар ва тарбиячилар, умумтаълим мактабларида 1—5-синф ўқувчиларининг жисмоний баркамоллигини синовдан ўтказиш мақсадида «Алпомиш» ва «Барчиной» махсус тест синовларини ўтказиш жараёналари кечмоқда.

Жизжа шаҳридаги 8-МТМда бўлиб ўтган мазкур махсус тест синовларига боғча жамоаси олдидан пухта ҳозирлик кўрди.

«Алпомиш» ва «Барчиной» махсус тест синовлари:

СИҲАТ-САЛОМАТЛИК ГАРОВИ

— «Алпомиш» ва «Барчиной» махсус тест синовларида асосан катта ва тайёрлов гуруҳи болалари ҳамда тарбиячилар иштирок этди, — дейди услубчи Башорат Муҳаммедова. — Кичкинтойлар узунликка сакраш, эстафета таёқчалари билан чопиш, сакраш, мокисимон югуриш, кичик коптонки нишонга улоқтириш бўйича ўзаро беллашдилар. Бу эса, ўз навбатида, кичкинтойларнинг жисмонан чинқиқишига хизмат қилди. Тарбиячилар ҳам ёшига қараб белгиланган меъёрларни бажаришди. Ҳар бир иштирокчининг катта иштиёқ ва ҳаяжон билан қатнашгани синовнинг аҳамиятини кўрсатди.

Арносай туманида ташкил этилган бундай тадбир «Ғунча» МТМда ўтказилиб, унда тумандаги еттига МТМ кичкинтойлари иштирок этди.

— «Алпомиш» ва «Барчиной» махсус тест синовлари вилоятимиздаги 169 та МТМда бўлиб ўтмоқда, — дейди вилоят халқ таълими бошқармасининг мактабгача таълим услубчиси Гулҳебра Орифжонов. — Ўзига хос спорт беллашувига айланган тадбирда жами 2925 нафар 5 ёшли, 2474 нафар 6 ёшли ўғил-қиз қатнашди. Синовларнинг ҳар жиҳатдан намунали ва қизиқарли уюштирилишига МТМлар маъмурияти, жисмоний тарбия мураббийлари алоҳида эътибор қаратишарди. Шу боис ҳам «Алпомиш» ва «Барчиной» махсус тест синовларининг дастлабки босқичи қизиқарли ўтмоқда.

Бу каби спорт тадбирлари боғча ёшидаги болаларнинг соғлом ривожланишида ўзига хос чинқиш вазифасини ўтамоқда. Болажонларнинг синовларни бажариш йўлида астойдил ҳаракат қилишлари, топшириқларни қўйилганга қадар адо этишига интилиши кишини қувонтиради.

А.СОДИКОВ

Ҳурматли Сулаймон ЮСУПОВ!

Сизни қутлуг 60 ёшингиз билан муборакбод этамиз. Биз, сизнинг Самарқанд вилояти Пастдарғом туманидаги 58-умумтаълим мактабидан олиб борган кўп йиллик меҳнатингизни юксак қадрлаймиз. Айтиш жоизки, машаққатли ва шарафли меҳнат фаолиятингиз давомида улкан марраларни забт этдингиз. Юзлаб шогирдларни, фарзандларингизни баркамол этиб вояга етказдингиз. Оила аъзоларингиз ва яқинларингиз бахтига доимо соғ бўлинг. Умрингиз узок бўлсин. Ҳамиша азиз бошингиз омон, тану жонингиз саломат бўлсин.

Сизга ҳурмат ва эҳтиром билан шогирдларингиз ва ҳамкасбларингиз.

Равно РАБИМОВА

Навоий вилояти

НАВОЙЛИК ГИМНАСТИКАЧИЛАР ЮТУҚЛАРИ

қулай шароит ва юксак эътибор натижасида
қўлга киритилмоқда

Гимнастика нафақат одамнинг жисмини соғлом ва тетик қилади, балки унинг қадди-қоматини ҳам гўзаллаштириб, руҳий қувват ва аъло кайфият бағишлайди. Бу борада Навоий вилоятида амалга оширилаётган ишлар эътиборимизни тортди.

Сўнгги икки йил ичида вилоятдаги гимнастика секциялари сони 111тага етди. Айни вақтда мазкур тўғарақларда 4300 нафар қизлар бадий, 727 нафар ўғил-қиз спорт гимнастикаси билан шуғулланмоқда. Улар ҳар йили вилоят, республика, ва ҳатто, халқаро мусобақаларда ҳам фаол иштирок этиб келишмоқда. Утган йили вилоятда бўлиб ўтган «Умид ниҳоллари» республика спорт мусобақаларига тайёргарлик жараёнида бунёд этилган «Умид» кўрғонидagi «Ёшлик» спорт мажмуасининг гимнастика заллари Германиядан келтирилган замонавий спорт инвентарлари билан таъминланган. Мана шундай ажойиб спорт қосонасининг эшиклари ёшлар учун доим очик.

— Бугун вилоятимизда гимнастика билан шуғулланувчи ёшлар кўпчиликини ташкил этади, мураббийлар сони 120 дан зиёд, — деди вилоят гимнастика федерацияси ижрочи директори Шаҳло Нарзиева. — Улар учун шароитлар етарли. Бундан унумли фойдаланаётган Азизбек Фатил-

лаев ва Мария Хуснулина каби ёш иқтидор эгалари турли мусобақаларда вилоятимиз, халқаро беллашувларда эса мамлакатимиз шарафини муносиб ҳимоя қилмоқда.

Вилоят гимнастика спорт мактаби мураббийи Дилбар Ўткированинг ҳам мазкур спорт турлари янада ривожланишида ўз ўрни бор. Унинг тиришқоқлиги, талабчанлиги ва зукколиги шогирдларининг ўз мақсадига тезроқ эришишига сабаб бўлмоқда.

— Утган йили шогирдим Ҳалимабону Иzzатуллаева Ўзбекистон очик чемпионатида 3-ўринни қўлга киритгани, — деди у биз билан суҳбатда. — Бу йил республика мусобақаларида ўқувчиларим 1-ўринга сазовор бўлди. Бу, албатта, яратилган тўқис шароит махсулидир.

Навоий вилоятида бундай иқтидорли аёл мураббийлар ва тиришқоқ ёшлар талайгина. 2013 йил ёз фасли давомида ўтказилган гимнастика мусобақаларида юқоридagi фикримиз аини ҳақиқат экани ўз исботини топди. Жумладан, 31 майдан 2 июнгача Украина давлатининг Львов шаҳрида бўлиб ўтган «NIKA GUP-2013» II халқаро турнирида Навоий шаҳридаги 4-БЎСМ бош мураббийи Замира Ҳақбердиеванинг шогирдлари Д.Султонова ва М.Шоназарова кумуш ва бронза медалларни қўлга киритган бўлса, Тошкентда кечган Осиё

чемпионатида республикамиз терма жамоаси таркибида қатнашган навоийлик Жамила Раҳматова ва Зарина Қурбонова 3-ўринни банд этди.

Мураббий Замира Ҳақбердиева номини бугун навоийликлар яхши билишади. Утган йиллар давомида Роксана Исмоилова, Нодира Мансурова, Умида Мансурова каби уч нафар шогирди спорт устаси даражасини олди, яна тўрт нафар шогирди спорт усталигига номзод ёшлардир. Жорий йил июнь ойида «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармаси томонидан «Кичкинтой» халқаро бадий гимнастика спорт мусобақаси ўтказилганда, вилоятимиздан 3 жамоа қатнашди. С.Сатторов, М.Тошқулова, Ҳ.Иzzатуллаева, М.Хусейнова, М.Шоназарова каби иқтидорли қизлар голиб ва совриндорлар қаторидан жой эгаллаб, вилоятда бадий гимнастикани ривожлантириш бора-бора қилинаётган ишлар ўз самарасини бераётганини амалда намойиш этишди.

Ана шундай муваффақиятлардан руҳланган навоийлик ёшлар янада юксак марраларни кўзламоқда. Олимпиада ўйинлари, жаҳон ва китъа биринчилигида зарфар қучиш истагидаги ёшларга омад ёр бўлсин, дейимиз.

Равно РАБИМОВА

Навоий вилояти

«SHARQ» NAHRIYOT-MATBA'A AKTSIYADORLIK kompaniyasi taqdim etadi

ХУРМАТЛИ ЎҚИТУВЧИЛАР, ЎҚУВЧИЛАР ВА ОТА-ОНАЛАР!

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 16 августдаги 390-сонли қарори, шунингдек, 2011 йил 25 мартда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасида ўтказилган йиғилиши баёнида белгиланган вазифаларни бажариш мақсадида Халқ таълими вазирлиги, Республика таълим маркази, «SHARQ» нахрийот-матбаа акциядорлик компанияси ва унинг таркибидаги китобсавдо тармоқлари билан ҳамкорликда 4 номдаги дарсликлар нашрга тайёрланиб, эркин савдога чиқарилди.

Айни кунларда «Me'nlat ta'limi» (2-, 3-, 5-синфлар), «Tasviriy san'at» (5-синф) дарсликлари «SHARQ» компанияси тасарруфидаги «SHARQ ZIYOKORI» китоблар марказининг марказий дўкони ҳамда вилоятлардаги филиалларида сотилмоқда.

Мурожаат учун телефонлар:
(+998 95) 177-2014; (+998 71) 233-3590; (+998 71) 233-5872;
(+998 71) 233-45-37; (+998 93) 501-54-03; 505-54-03
web sayt: www.sharq.uz / www.nafisbezak.uz

ЎШУБ ҚИТОБЛАРНИ «SHARQ ZIYOKORI» КИТОБЛАР МАРКАЗИНИНГ ФИЛИАЛЛАРИ ХАМДА КУЙИДАГИ КЎРСАТИЛГАН ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛАР ОРҚАЛИ ХАРИД ҚИЛИШИНГИЗ МҲМКИН:

Андижон шаҳри:	Фитрат кўчаси, 245-сардо мажмуаси, 2-қатор, 40-дўқон.	8 374 224-3291; +998 (95) 200-8644; +998 (95) 200-4803; +998 (91) 483-1167
Бухоро шаҳри:	Муҳаммад Иқбол кўчаси, 11-уй. Мўлжал: Бухоро давлат университети биносид.	8 365 223-7596; +998 (93) 620-2333
Бухоро вилояти,	Жондор тумани Х.Т. «Ғиёсов Азим»	+998 (91) 441-4982; 441-4981; (95) 604-4462

+998 (90) 538-1600 0610; (94) 342-9933	Гулистон шаҳри: Мустақиллик кўчаси, 81-уй.	8 367 225-1299; +998 (90) 509-7252

+998 (95) 603-4513; +998 (90) 717-8608	Термиз шаҳри: Ат-Термизий кўчаси, 1-уй.	8 376 223-1104; +998 (93) 636-6868; +998 (93) 638-3858
+998 (93) 494-6873; » супермаркети,	Термиз шаҳри, ЯТТ «Игамуратов А.Р.» Мўлжал: Марказий бозор, «Осиё» ресторани	8 376 223-1104; +998 (93) 636-6868; +998 (93) 638-3858
555	Қарши шаҳри: Ўзбекистон кўчаси, Марказий универмаг ёнида.	8 375 225-3279; +998 (98) 776-4101; +998 (98) 275-4101

61; 8 361 222-3239; +998 (93) 489-2522	Тошкент шаҳри: «Ўрда», Шайхонтоҳур тумани, Навоий кўчаси, 16-уй.	8 371 241-2590; +998 (94) 698-7979; +998 (90) 982-6941
68; 8 366 239-1468; +998 (90) 224-2954	«Бодомзор», Юнусов тумани, Бонинамол кўчаси, 8-уй.	8 371 234-6085; +998 (91) 163-6018; +998 (95) 177-2013
763; 8 366 390-1763	«Фарҳод», Учтепа тумани, Фарҳод кўчаси, 58-уй.	+998 (93) 902-1175
833; 8 366 231-1272; 4-2831	«Беруний», Шайхонтоҳур тумани, Беруний кўчаси, 12-уй.	8 371 296-0826; +998 (90) 958-8239
06; 8 362 375-6028; +998 (91) 917-6960	«Авнасозлар», Ҳанза тумани, Исмоилов кўчаси, 22-уй. Тошкент давлат педагогика университети «Миллий кутубхона», Юнусов тумани, Навоий кўчаси, 1-уй.	+998 (93) 394-8988
0-8470	Тошкент вилояти, ХТ «Азимов Донир», Зангиота тумани, «Илм-шуъласи»	+998 (94) 676-1171; 615-3343; 675-6646
8 373 275-8765 +998 (91) 666-0077	МЧЖ бозори, V блок, 4-5-б.дўқонлар Тошкент вилояти, «Авуш Канс Савдо», Зангиота тумани, «Илм-шуъласи»	+998 (71) 150-2741; +998 (90) 938-2244; 979-9997
+998 (98) 576-5509	МЧЖ бозори, G блок, 10-11-дўқонлар.	

Жиззах шаҳри:	Шароф Рашидов кўчаси, 1-уй.	8 372 226-4293; +998 (90) 538-1600
Жиззах шаҳри,	Х.Т. «Баримов Умид», «Ларетта» савдо мажмуаси, мўлжал: «Кўк бозор»	+998 (90) 310-0610; (94) 342-9933; (94) 573-3661
Навоий шаҳри:	Ўзбекистон кўчаси, 14-уй.	8 436 223-0130; +998 (95) 603-4513;
Мўлжал:	Вилоят Судя ёнида.	+998 (90) 730-1234; +998 (90) 717-8608
Наманган шаҳри:	Навоий кўчаси, 36-уй.	8 369 226-4964; +998 (93) 494-6873
Мўлжал:	Наманган шаҳар Солиқ инспекцияси, «Фарҳод» супермаркети, «Сардоба» бозори ёнида.	
Наманган шаҳри,	«Маърифат тумани савдо сервис» МЧЖ, А.Хўжаев кўчаси, 6-уй.	+998 (90) 261-7555
Нукус шаҳри:	Дўстлик гузары кўчаси, Амфитеатр.	8 361 222-8661; 8 361 222-3239; +998 (93) 614-3932; +998 (93) 489-2522
Самарқанд шаҳри:	Университет хиббона, 15-уй.	8 366 233-2368; 8 366 239-1468;
Мўлжал:	СамДУ Геология факультети	+998 (90) 224-2954
ОРАКМ, Мустақиллик кўчаси, 48-уй.	8 366 233-1763; 8 366 390-1763	
Самарқанд шаҳри, Х.Т. «Ишанқулов Фуқат», Шоҳрух кўчаси, 33-уй. Мўлжал: «ГҲМ», «Критрынок»	8 366 233-2833; 8 366 231-1272; +998 (91) 534-2831	
Хива шаҳри:	«Ичанқалъа» давлат кўрпихонаси.	8 362 375-4308; 8 362 375-6928;
Хоразм вилояти,	Х.К. «PROMETEY»	+998 (91) 431-5787; +998 (91) 917-6960
Питнак шаҳри,	К.Отаниёзов кўчаси, 7-уй.	+998 (94) 610-8470
Фарғона шаҳри:	К. Додхоҳ кўчаси, 2-уй.	8 373 275-8765 +998 (95) 400-4468; +998 (91) 666-0077
Марйилон шаҳри:	Мустақиллик кўчаси.	8 373 233-3683; +998 (98) 576-5509

Ma'rifat

ТА'СИС ЕТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ та'лими
вазирлиги, Ўзбекистон Олий
ва о'рта махсус та'лим
вазирлиги, Ўзбекистон
Та'лим, сан ва
маданият ходимлари
касба уюшмаси
Марказий Кенгаши.

Бosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-
NAZAROV, Baxtiyor DONIYO-
ROV, Farrux JABBOROV (bosh
muharrirning birinchi o'rinbosari),
Husan NISHONOV (bosh muharrir
o'rinbosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan
USMONOV (bosh muharrir o'rin-
bosari, "Учитель Узбекистана"),
Mirzakarim XUDDIYEV, Baxtiyor
YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey
CHUKARIN (mas'ul kotib, "Учитель
Узбекистана"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligida № 0067 raqam bilan
ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150, Г-1018
Tiraj 37608.
Hajmi 4 bosma taboq. Ofset
usulida bosilgan, qog'oz
bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish
tahririyat raxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir
qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy
o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi—233-
53-14, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi
yangiliklari bo'limi—233-56-45, adabiyot, madaniyat,
kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi—233-
54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari
bo'limi—233-54-63, siyosat, xalqaro hayot va sport
yangiliklari bo'limi—233-76-40, reklama va marketing
bo'limi—233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

Navbachi muharrir:
Nazokat XOLMETOVA.

Navbachi:
Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksiyonerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Tiron» ko'chasi, 41-uy

Yil якуни — 20.25
Topshirildi — 20.45